

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Modstandskampen 1940 - 45

2. 1996

Gestapofanger
Krigssejlere
Modstandsfolk

SAMMENSLUTNINGEN
AF DANSKE FANGER
FRA FRIHEDSKAMPEN
1940 - 45

HORSERØD
FRØSLEV
DACHAU
HANNOVER-STÖCKEN
NEUENGAMME
SACHSENHAUSEN
STUTTHOF
BUCHENWALD
THERESIENSTADT
RAVENSBRÜCK

Modstand - vist nytter det...

Modstandskampen 1940 - 45

Gestapofanger Krigssejlere Modstandsfolk

Sammenslutningen af danske fanger fra Frihedskampen 1940-45

Fungerende fmd.: Villy B. Jensen, Lindevej 12, 3200 Helsinge. Tlf. 48 79 45 91.
Sekretær: Solveig Skjøtt, Dalsø Park 128, 3500 Lille Værlose. Tlf. 42 48 56 74.
Kasserer: Bernth Johannesson, Johs. V. Jensens Allé 48, 4 tv., 2000 Frb. Tlf. 31 16 32 84.
Bestyrelse: Villy Karlsson, Helge Kierulff, Hans Andersen, J. E. Finderup, Birgit Krasnik
Fischermann, Peter Møller Madsen, John Nielsen, Birgit Lærche og Lilian Olsen.

Indlæg dækker ikke nødvendigvis foreningens eller redaktionens synspunkter.

Kammeraternes Hjælpefond

Selvejende institution, stiftet 1945

Formand: Hans Andersen, Sløsevej 19, 4894 Øster Ulslev. Tlf. 53 86 55 59.
Næstformand: Mogens Dyre, Kærvej 14, 6400 Sønderborg. Tlf. 74 42 86 26.
Sekretær: Aase Beck Eigenbroth, John F. Kennedys Plads 4, 9000 Ålborg. Tlf. 98 12 32 31.
Kasserer: Poul Brandt, Glerupvej 19, 2610 Rødovre. Tlf. 42 91 13 72.
Angående ophold på feriehemmet på Kegnæs (7 sengepladser, adresse: Flejmosen 4, Østerby, 6470 Syd-Als, tlf. 74 40 53 42.
rettes henvendelse til: Jørgen Kjeldsen, Svendborgvej 85, 5750 Ringe, Tlf. 62 62 23 72 eller Erik Hauberg, Holballe, Tandslet, 6470 Sydals, tlf. 74 40 76 32.
Tilsynsførende: Ejler Mortensen, Nørregade 6, 6440 Augustenborg. Tlf. 74 47 17 04.

Fangesammenslutningens Rekreationsfond

Fonden, der er stiftet af SAMMENSLUTNINGEN AF DANSKE FANGER FRA FRIHEDSKAMPEN 1940-45, yder støtte til rekreationsophold for tidligere fanger og andre invaliderede fra frihedskampen.

Ansøgningsskema kan rekvireres hos formand: Villy B. Jensen, Lindevej 12, 3200 Helsinge, eller i de enkelte foreninger. Der kan bevilges støtte på indtil 75 pct. af rekreationsopholdets samlede pris, dog max. kr. 4.000.

Der ydes støtte til ophold på egentlige rekreationshjem, kuranstalter, sanatorier etc. Til ophold af mere feriemæssig karakter kan der ikke bevilges støtte.

Ansøgningsskemaet skal ved indsendelsen være udfyldt således, at samtlige spørgsmål er besvaret. Den i skemaet nævnte dokumentation skal være bilagt. Originale bilag vil blive returneret sammen med besvarelsen.

Da bevilgede beløb ikke kan udbetales til ansøgeren, men kun til rekreationsopholdets arrangør, må skemaet indsendes i så god tid, at svaret kan være fremme, inden betaling for opholdet skal finde sted. Det må påregnes, at behandlingen af ansøgninger i fondens bestyrelse tager omkring 14 dage.

Neuengamme Foreningens Rekreations- & Hjælpekasse til fordel for Frihedskampens Ofre

Adresse: c/o Frihedsfondens kontor, Æbeløgade 1,², 2100 København Ø.

Midlerne fra salg af frimærker med overpris, til fordel for frihedskampens ofre og deres minde, udgivet i anledning af 40 års dagen - 4. maj 1985, uddeles til rekreationsformål eller -hjælp i særlige trangstifælde. Beløb kan søges af danske statsborgere, der er - eller vil kunne anerkendes - i henhold til lov om erstatning til besættelsestidens ofre § 1a. Anmodning om ansøgningsskema sendes til ovenstående adresse.

ABONNEMENT, BLADREGNSKAB OG ANNONCER

Dagmar Mørk Jensen
Damms Teglegård 20, 1 th
6200 Aabenraa
Tlf./fax. 74 62 71 14

REDAKTION

Kaj Christensen
Præstegårdsvænget 16
5210 Odense NV
66 13 80 10
Ansvarshavende

Birgit Krasnik Fischermann
Gl. Vartovvej 29, 2tv.
2900 Hellerup.
Tlf. 39 62 83 55.

TRYK

Fjerritslev Avis Offset

TIL ABONNENTERNE

Bladet vil udkomme i månederne februar, april, juni, august og november.

Stof der skal med i bladet skal være inde på redaktionen den 1. i måneden umiddelbart før.

PRIS

100,00 kr. i 1996.

Modstandskampen 1940 - 45

2. 1996

Gestapofanger
Krigssejlere
Modstandsfolk

*Modstand -
vist nytter det...*

Modstandskampen 1940 - 45

Gestapofanger · Krigssejlere · Modstandsfolk

Organ for Sammenslutningen af danske fanger
for FRIHEDSKAMPEN 1940-45

Buchenwald-klubben
Dachau-klubben
Landsforeningen Erhvervshæmmede fra Frihedskampen
Landsforeningen Gestapo-Fangerne
Foreningen af Gestapofanger fra besættelsen
Hannover-Stöcken-gruppen
Horserød-Foreningen
Landsforeningen af kz-fanger fra Neuengamme
Ravensbrück-gruppen
Sachsenhausen-foreningen
Stutthof-foreningen
Theresienstadt-foreningen
Krigssejlerne

Nr. 2.

1996

2. årgang

Frihedsfonden lukker

Frihedsfonden, der er et barn af Danmarks Frihedsråd, blev indstiftet den 31. maj 1945, med det formål at hjælpe de, der gennem deres deltagelse i Danmarks Frihedskamp havde fået mén, var skadelidt, eller påført økonomisk tab.

Midlerne blev fremskaffet dels ved at fonden overtog Frihedsrådets kassebeholdning, dels ved indsamlinger, hvor en række fonde, virksomheder og ikke mindst private bidrog.

Man havde oprindeligt forestillet sig, at fonden skulle leve i en kortvarig periode på omkring 5 år, men der viste sig snart så mange arbejdsopgaver, at man måtte forlænge fondens levetid.

Den 31. maj 1995 kunne fonden fejre sin 50 års fødselsdag, og ved den lejlighed gjorde man op, at fondens arbejde måtte nærme sig sin afslutning, når hædersgavesagerne var på plads.

Det har vist sig at holde stik.

Vore arbejdsopgaver er nu løst på en sådan måde, at de resterende sagsbehandlinger kan varetages af Arbejdsskadestyrelsen.

Det blev derfor på et bestyrelsesmøde den 1. december 1995 enstemmigt besluttet, at Frihedsfonden skal indstille sin virksomhed den 1. juni 1996.

Selv om Frihedsfonden nu lukker, må det kraftigt understreges, at erstatningsloven, som måske er den bedste i Europa, selvfølgelig fortsætter.

De, der er anerkendt på loven, får stadig, hvad der tilkommer dem.

Frihedsfondens kontorchef gennem mange år, Anna-Lise Clausen, tilknyttede Arbejdsskadestyrelsen som konsulent i helt specielle spørgsmål og kun i en overgangstid.

Både Arbejdsskadestyrelsen og Socialministeriet har givet udtryk for, at alle vil bestræbe sig for at sikre, at Frihedsfondens afvikling sker uden vanskelighed.

Frihedsfonden har været et forment eksempel på samarbejde mellem det private og det offentlige.

Den har hjulpet og understøttet, hvor der var behov.

Den har i kraft af løbende gruppeundersøgelse af overlevende

KZ-fanger og krigssejlere bidraget til, at erstatningsloven med en række lovtillæg har tilpasset sig afdækkende lægelige og sociale realiteter blandt besættelsestidens ofre.

Den var initiativtager til oprettelsen af de ni 4. Maj Kollegier som levende monumenter for Frihedskampen.

Den har støttet historiske og kulturelle aktiviteter i vid udstrækning, og den har været medvirkende til, at Danmark ikke blot fik en af Europas bedste erstatningslove, men at loven også blev ført ud i livet efter sit formål.

Frihedsfonden

*Ole Lippmann
formand*

*Anna-Lise Clausen
kontorchef*

Med fortidens erfaring og med nutidens indsigt, bliver fremtiden - måske - udholdelig.

Kaj Christensen

Ved en milepæl

Tale holdt den 4. maj 1995 af Karl Salling Møller
(Neuengamme 54573) på torvet i hans barndomsby, Nibe.

Det var med glæde, jeg modtog opfordringen til at tale på denne aften, da vi fejrer befrielsen for 5 års besættelse af den tyske Værnemagt og dens berygtede medløbere Gestapo.

Vi står ved denne kilometersten - milepæl om man vil. Den fortæller, - som den har gjort i de 70 år, jeg har levet, - at der er 21,007 km til Aalborg. Jeg har passeret den dagligt i min barndom og ungdom, ja, jeg kunne se den fra vort spisestuevindue i Skomagergade 22, der var mit trykke og gode barndomshjem hos mine forældre Meta og Peter Møller. Men jeg har også passeret denne milepæl i mit livs mørkeste timer - og jeg har på dette sted oplevet den største, smukkeste og lykkeligste stund i mit liv.

Min mørkeste stund var fredag den 12. maj 1944, da jeg sammen med to andre kammerater, der også boede i Skomagergade, Martin Carlsen og Aage Kirk Christensen, blev arresteret af Gestapo og ført op på det daværende Afholdshotel. Ved 19-tiden kørte vi, i en tysk overdækket lastbil bevogtet af 4 bevæbnede tyske soldater, her forbi Milepælen videre ud af Nørregade, passerede Anlægget og Vogterhuset, stadig med de mørke, truende silhuetter af de tyske soldater i lastbilens bagåbning. Vi ventede ved Binderup Station, hvor Holger Jepsen blev anholdt. På vej mod bakken ved Skindbjerg Hule var mine tanker dystre. Jeg tænkte på, hvad Frank Laursen havde sagt til mig, da jeg indvilgede i at være med til våbenmodtagelse. »Karl - bliver du taget, må du regne med en dødsdom«. Da vi var på toppen af bakken, fik jeg et sidste glimt af Nibes havn. Tårerne stod mig i øjnene - jeg skulle aldrig vende tilbage til denne skønne plet, som jeg følte var min og vores. Jeg var nået til en milepæl - 19 år gammel - nået til pælen, hvorfra ingen vej førte tilbage!

Sådan skulle det heldigvis ikke gå! En nådig hånd må have skær-

met mit forpinte hoved og givet mig den optimisme tilbage, som sammen med gode kammerater gav mod til at stå den onde tid igennem, der lå foran os. En tid så ond, at vi ikke i vores vildeste fantasi kunne fatte, at mennesker kunne være sådan mod hinanden. Vi oplevede vistnok disse ufattelige forhold i en stivnet og indadvendt tilstand. Det egentlige indhold af de oplevelser, der stod for os, er nok for altid bundet til og i os selv.

Lidt tilbage i tiden. Hvorfor nu alt dette? Hvorfor udsætte sig selv for fare - ganske frivilligt? Var det, fordi vi var modige? Var det, fordi vi ville være helte? NEJ og atter NEJ, vi var ganske almindelige unge mennesker og drenge - om man vil - der havde fået en god og sund opdragelse. Dels i vore hjem, dels i FDF, hvor de fleste af mine gruppekammerater kom fra. Min far havde aldrig - lige fra den første besættelsesdag - lagt skjul på, hvor hans sympati lå. Det har givetvis sat sit præg på mig, for allerede i november 1940, da der var indbudt til nazi-møde på Afholdshotellet i Nibe, stod vi drenge hånende og betragtede mødedeltagerne, når de gik ind på hotellet. I afholdshotellets gård havde mange af dem parkeret deres cykler, og vi lukkede i protest luften ud af deres køretøjer og smed ventilerne væk. Det var uorganiserede drengestreger, men vel den første, spæde begyndelse til den modstandskamp, jeg i det tidlige forår 1943 blev involveret i - ud fra den forudsætning, at går noget galt, er det altid ham ved siden af, det rammer!

Men gøres skulle det - gjort blev det - galt gik det. Men hullerne blev fyldt ud, og modstandskampen i Nibe fortsatte til kapitulationen den 5. maj 1945.

2. milepæl:

Kong Hans Gades arrest

Min næste »milepæl« var Kong Hans Gades arrest i Aalborg. Her

var mit første møde - efter en nats urolig søvn - med en repræsentant for herrefolket, en brovtende tysk vagt, der vækkede os til toilettur. Vi skulle vaske os og forrette vores nødtørft - men uden toiletpapir. Da gik det op for mig, at vi ikke mere var for mennesker at regne, men på vej mod slaveriet.

3. milepæl: Vestre fængsel

Min første transport var på den historiske dato den 6. juni 1944, da en tysk vagt begejstret fortalte om, hvordan den allierede invasion i Normandiet var slået fejl, og at de var drevet tilbage i havet! På det tidspunkt delte jeg celle med Martin og Aage, og vi troede ikke på vagtens oplysninger. Om aftenen blev vi kaldt op fra vores kælder til en transport med 10 Aalborgensere, der var arresteret i samme sag som vi. Fra denne tur står erindringen om turen gennem Gravlev Ådal, hvor Mosekonen bryggede tæt.

Snakken gik om, hvor vi skulle hen - blev det Horserød eller Vestre Fængsel? Det blev Vestre, og her var vi næste formiddag. Martin og jeg kom op på 3. etage i celle nr. 354. Han var her til 19. juni '44, da han og vore andre venner fra Nibe blev flyttet til Horserød. Den dag var jeg en meget lille mand. Jeg følte mig helt alene i verden, og så lige på min fars 50 års fødselsdag. Stor var min overraskelse, da min mor kom på besøg om eftermiddagen - sølle 10 minutter - så dagen blev alligevel en af de bedre, men jeg indrømmer gerne, at da mor gik, græd jeg mine modige tårer og følte, at Nibe var meget, meget langt væk.

Forbløffende hurtigt havde man vænnet sig til det monotone og ensformige liv i en fængselscelle - kun måltiderne, der var rigelige, men i øvrigt ikke værd at skrive hjem om, og toiletbesøgene bragte en slags afveksling. Toiletterne lå for enden af den store fængselsbalkon med et kæmpestort, tilgittret vindue, der gik igennem alle etagerne. Gennem det kunne vi se ned i de små kolonihaver, der lå uden for muren. Tænk, at der var mennesker, der kunne passe deres daglige dont med pluk-

ning af jordbær og opgravning af nye kartofler på en smuk, lun forsommerdag. De få måneders fængselsophold havde allerede gjort disse dagligdags gøremål til noget fremmed og uopnåeligt. Det syn har brændt sig fast i mit sind, og jeg kan den dag i dag fremkalde billedet, næsten i detaljer.

Tiden i Vestre Fængsel blev ikke uden betydning for min videre skæbne. I slutningen af juni og begyndelsen af juli udbrød der i København generalstrejke på grund af de afsagte dødsdomme og henrettelser af Års-gruppen og Hvidsten-gruppen. Resultatet blev, at tyskerne suspenderede krigsretterne. Det blev mit held, men de kendte andre metoder...

4. milepæl: Frøslevlejren

Opholdet i Vestre Fængsel sluttede den 12. august 1944, da jeg ved aftenstid sammen med bl.a. kammeraterne fra Aalborg, i de sædvanlige prærievogne blev kørt nordpå ad Strandvejen. Gennem bagåbningen kunne vi se svenskekysten, hvor lysene allerede var tændt - så tæt på og så langt væk!

Vi regnede med, at turen gjaldt Horserød, men ak nej - det blev Helsingør. Det viste sig, at man samme dag havde evakuret hele Horserød-lejren, og fangerne derfra var allerede ombord i det tyske orlogsskib m/s Mars, som sejlede kort tid efter, at vi fra Vestre var kommet ombord - og min første sørejse startede.

Spændingen var stor - hvor ville rejsen ende? Den viste sig at ende i den endnu ikke færdigbyggede Frøslevlejre. Her ventede den danske fængselsforvaltning med en gang gule ærter, og hertil al den mælk eller hvidtøl, vi kunne drikke. Men bedst af alt: jeg var igen kommet sammen med mine kammerater fra Nibe: Martin, Frank, Aage og Jeppe. Nu følte jeg igen, at der var en line tilbage til min kære barnsdomsby og mit hjem!

Opholdet i Frøslev er vel det, jeg kan se tilbage på med størst glæde. Vi levede under rimeligt frie forhold, jeg fik mit gamle job som barber, eller som mit Passierschein sagde »Haarschneider«. Vi fik en god

forplejning - næsten bedre end den danske befolkning i almindelighed. Det eneste, vi manglede, var vores FRIHED. Med den første transport til tysk KZ-lejr i september 1944 blev ca. 200 af vore kammerater deporteret. Vi havde alle været bange på et eller andet tidspunkt, men i Frøslev havde vi følt os rimeligt trygge og sikre. Men nu vendte angsten tilbage - for: hvem blev den næste??

5. milepæl: Neuengamme

Turen kom til mig og halvdelen af mine stuekammerater i den tidlige morgenstund den 6. oktober. Vi blev udtaget til transport sammen med ca. 200 andre, heraf størstedelen af det danske grænsegendarmeri og resten politiske fanger som vi selv.

Turen foregik i godsvogne fra den lille jernbanestation Harrislee, lidt syd for den danske grænse. Vi var 50 i hver vogn, så der var ikke siddeplads på gulvet til alle på een gang. Et nådigt slør har lagt sig over min hukommelse, idet jeg ikke erindrer, hvordan vi fik vand eller forrettede vor nødtørft, men jeg husker, at forvaltningen i Frøslev havde udleveret en stor og nærende madpakke, inden vi forlod lejren. Det sidste rigtige måltid i 6 måneder!

Vi kom til Neuengamme den næste formiddag. Det var en »Vernichtung durch Arbeit«-lejr, vi var havnet i. Vores arbejdskraft skulle sælges til den tyske krigsindustri. En teoretisk beregning viser, at Tyskland tjente gennemsnitligt 1.431 RM pr. fange. De solgte med andre ord - så længe det varede - den eneste vi ejede - VORT LIV.

Jeg magter ikke at gå i detaljer om alt det forfærdelige, der skete omkring os, men vil i stedet citere en østrigsk psykolog, der selv har været KZ-fange - jeg citerer: »Afsky, gru, medlidenhed, oprørthed, intet af dette har vi egentlig været i stand til at føle mere. Lidende, syge, døde - efter nogle uger i lejren er det alt sammen så dagligdags, det kan ikke bevæge os. Citat slut.

Forfærdelige ord - de er ikke mine - men kunne godt have været det!

Karl Salling Møller taler i sin hjemby Nibe på 50-året for Danmarks befrielse.

6. milepæl: Meppen/Versen

Sent om aftenen den 14. november blev der i Neuengamme gennemført en aktion med det formål at fremskaffe ca. 3000 arbejdsføre mænd til disposition for en udekommmando i Emsland, hvor opbygningen af den såkaldte Friesenwall var igang. I overensstemmelse med Hitlers Terror- und Sabotage-Erlass fra juli 44 udvalgte i første række modstandsfolk fra hele Europa - en transport, der var blandet af ca. 25 nationer. Vi ankom en tidlig morgenstund til Meppen. Denne mærkværdigt udseende procession gik skuegang gennem byen, hvor befolkningen betragtede os som forbrydere. I virkeligheden var der tale om anstændige og velansete folk, hvor de kom fra. Der var topdirektører fra hollandske, belgiske og danske firmaer, slagtere fra Paris og Danmark, græske urmagere, ungarske matematiklærere, metalarbejdere i massevis fra Polen, Danmark, Frankrig og andre lande. Dertil kom en rovmorder fra Odessa, en operasanger fra Riga og en vinkyper fra København: Jo, det var et blandet selskab på Meppens gader på vej de 10 km til udekommmando Versen. Vi var 130 danske.

fortsættes i næste nummer.

Den lidet omtalte proces

50-året for Curio-Haus processen

I foråret 1946 samledes en britisk militærdomstol i Curio Haus, der var et af de få ubeskadigede huse i Hamborg. Dermed indledtes retsagen mod lejrledelsen i Neuengamme.

Nürnbergprocessen mod toplederne i det nazistiske Tyskland foregik i samme periode, og den tildrog sig naturligvis størst offentlig opmærksomhed, således at Curio-Haus processen ikke blev ret kendt eller omtalt.

Dette har man i Danmark søgt at råde bod på, på baggrund af et initiativ fra Neuengamme-Foreningen og folketingsmand Hans Jørgen Jensen, idet AOF med støtte fra Helsefonden i forbindelse med 50-års jubilæet for danske koncentrationslejrfangers hjemkomst, fik færdiggjort den første danske oversættelse af retsprotokollen fra processen. Samtidigt blev der udarbejdet en koncentreret og kommenteret publikation »Forbrydelsen Neuengamme« (128s) med citater fra den meget omfattende retsprotokol. Desuden er der blevet udarbejdet en videofilm, hvor tidligere danske fanger fortæller om deres ophold i Neuengamme.

Alle disse tiltag tager på en vel-dokumenteret måde sigte på at fastholde og udbrede viden om hvad der virkelig skete i koncentrationslejrene - også for nye generationer!

Ved afslutning af Neuengamme-Foreningens uforglemmelige

mindetur i april 1995 blev det netop da færdiggjorte materiale ved en højtidelighed overrakt til foreningens formand Helge Hansen før afslutningsfesten d. 22. april 1995.

Her i 50-året for processen, der løb fra 18/3 til 3/5 1946, foranstalttes der af KZ-Gedenkstätte Neuengamme bl.a. i samarbejde med Amicale Internationale KZ-Neuengamme følgende oplysende arrangementer:

18/3 »Vær ikke så heltmodigt upersonlig«, Scene-collage, Thalia-teatret.

21/3 »Den britiske militærrets proces mod de SS-ansvarlige i KZ-Neuengamme«. Foredrag. »SS-Kommandant Max Paulis livshistorie«. Foredrag.

24/3 »SS-ledere og vagtmandskab«. Gennemgang i udstillingen i KZ-Gedenkstätte Neuengamme og rundvisning på det tidligere lejrområde.

10/4 »Curio-Haus Processen i samtlige referater«. Foredrag. »Barnemordene for retten«. Foredrag.

22/4 »Neuengammeprocessen - øjenvidner ser tilbage«. Tidligere KZ-fanger, der var anklagerens vidner, procestolken, tilskuere m.v.

3/5 »Offentliggørelsen af dommene i Curio-Haus processen med efterfølgende pressemøde.

Alle arrangementerne bortset fra d. 24/3 foregår i Curio-Haus.

De ovenfor nævnte aktiviteter og de tidligere nævnte publikationer er et væsentligt bidrag til at fastholde erindringen om, hvad der hændte i de tyske koncentrationslejre, et forhold der også er meget væsentligt i lyset af de nynazistiske tiltag der er dukket op i de seneste år og den deraf følgende historieforskning!

Det er derfor kedeligt, at det i forbindelse med Curio-Haus Processen i Danmark gennemførte projekt p.t. ikke tilfulde kan tjene sit formål, idet der mangler økonomisk støtte til en egentlig og større udsendelse af bogen »Forbrydelsen Neuengamme« og det tilknyttede videobånd, der fortrinsvis er beregnet på ungdom og skoler.

*Neuengammeforeningen
Ernst Nielsen
Vicepræsident (A.I.N)*

Red. meddeler:

På foranledning af Neuengammeforeningen har AOF ladet Curio-processen, der drejer sig om sagen mod tyske krigsforbrydere i Neuengamme oversætte. Der er lavet en folkeudgave, der er uddelt. Såfremt der viser sig interesse for det, vil der være mulighed for et nyt oplag.

Bogen vil senere blive anmeldt i MODSTANDSKAMPEN. Interesserede kan melde sig hertil.

Museet for besættelsen i Århus

Den 19. september 1995 afholdt foreningen bag Besættelsesmuseet i Århus sin årlige sommerudflugt.

Turen gik denne gang til Frøslev- og Ladelundlejren.

På turen derved fik vi en gennemgang af Sønderjyllands historie og en grundig orientering om de to lejre.

Det betød, at vi ikke behøvede nogen guide. Vi kunne uafhængigt af gruppen opsøge de emner, som havde hver enkelts interesse.

I Ladelund holdt vi en kort højtidelighed og lagde blomster ved mindesmærket for ofrene.

Ved det efterfølgende besøg på museet mødte vi Hans Christian

Rasmussen. Med sin baggrund og erfaring fra sit »ophold« i Husumlejren fortalte han på en levende måde om lejrens tilblivelse og dagligdagen i denne i den korte periode, den eksisterede.

Hans beretning gjorde et dybt indtryk på os alle.

Et monument for Europas modstand

Christian Ulrik Hansen repræsenterer Danmark på en enestående skulptur ved Como-søen. Sammen med 17 andre dødsdømte maner han stadig til eftertænkksomhed.

»Jeg siger det igen - det var det værd«.

Citatet tilhører den ungarske arbejder István Pataki. Han er en af de 18 dødsdømte europæiske modstandsfolk, hvis »stemme er indskrevet på store bronzeplader på »Det Europæiske Modstandsmonument« ved Como-søens bred i Norditalien.

Monumentet blev skabt af skulptøren Gianni Colombo i begyndelsen af 80'erne, og er bestemt en omvej værd, hvis ferien begynder ved grænsen mellem Schweiz og Italien.

Erstat et kaotisk ophold på en overfyldt »Auto-grill« ved at vælge afkørslen Como Nord og følg skiltene mod centrum.

Cirka 300 meter til venstre for byens centrale torv ligger »Giardini Pubblici«, der huser monumentet, hvor »Stemmerne« fra 18 døde europæiske modstandsfolk indbyder til en eftertænkning pause.

Ved første øjekast virker monumentet nøgent og koldt med sine betontrapper, der lukker sig omkring skråtstillede bronzeplader med de dødsdømtes citater.

»Fremmed« og »mystisk« var de ord Lombardiets kulturinspektør Varlo Bertelli hæftede på monumentet, der blev indviet den 28. maj 1983.

Og også »overraskende«, fordi monumentet tvinger tilskuerne til at bevæge sig rundt mellem citatpladerne, og dermed oplever nye vinkler af den levende skulptur.

På turen rundt dukker der hele tiden nye plader med citater op, og gæsterne konfronteres også med en »splint« fra Hiroshima, og med en glasmontre bag blanke bronzesøjler, hvor sten fra koncentrationslejrene er lukket inde.

Resultatet af kunstnerens måde at opbygge monumentet på bliver en langsom pilgrimsfærd, for det er vanskeligt ikke at stoppe op for at læse - og tænke over - citaterne.

Citaterne stammer fra »Breve fra dømte og døde europæiske modstandsfolk«, og Danmark er repræsenteret ved Christian Ulrik Hansen, der blev henrettet den 23. juni 1944.

»For at et folk kan leve, er det nødvendigt, at nogen dør«, lyder Christian Ulrik Hansens citat.

Han er i selskab med modstandsmænd, -kvinder og -børn fra 16 andre lande og en jødisk dreng uden nationalitet, og citaterne fortjener alle at blive læst.

»Har denne forfærdelige oplevelse overhovedet nytte? Den tvinger os til en dybtgående og konstant genopdragelse, eller har denne lektion heller ikke nytte«, lyder det italienske bidrag af dommeren Pier Amato Perretta.

Med de italienske nyfascisters krav om at deltage på lige fod i højtideligholdelsen af 50-års dagen for den italienske befrielse den 25. april, kommer man desværre i tvivl om hvorvidt Perrettas ord er blevet hørt.

Citaterne på Gianni Colombos skulptur er skrevet på de dødsdømtes sprog, men er alle oversat til italiensk, engelsk, fransk, tysk, græsk, japansk og hebræisk.

Ingen kan gå derfra og påstå, at de ikke forstod...

*Ole Møller Jensen
Herning*

Også uden for Danmark mindes danske modstandsfolk.

Står FIR foran opløsning?

I et brev af 25. jan. skriver FIR (Federation International de Resistance) sekretær, Oskar Wiesflecker til alle nationale forbund, at federations finansielle status nu er således, at hvis ikke forbundene skaffer midler til FIR snarest muligt, må den på sin 12. kongres 22.-23. juni vedtage at opløse sig selv.

FIR blev dannet for 45 år siden og har magtet - også under den kolde krig - at holde ca 80 organisationer fra 27 lande samlet i kampen mod nyopdukkende fascisme i Europa og for demokrati og imod racismen.

FIR har bl.a. konsultativ status i FN og i Strassburg Europarådet.

I kraft af sit arbejde og at det i den kolde krigs tid har stået usplittet, har FIR haft stor indflydelse, dets opløsning vil være et hårdt slag mod den samling af alle kræfter, som kampen mod racisme og fascisme kræver.

Derfor appellerer FIRs sekretær om økonomisk støtte fra de tilsluttede forbund hurtigst muligt.

Peder Søegård

P.s. Det tilsluttede danske forbund er »Udvalget af tidligere fanger og modstandsfolk i Danmark« Formand: Helge Kierulff.

Et kompromis er kunsten at dele en kage, så alle tror, de har fået det største stykke.

Winston Churchill

KURBAD REJSER TIL SLOVAKIET

Slovakiet byder på skøn natur og dejlige kurophold, på topmoderne kurhoteller, lægetjek, ordinerede bade, massage og andre behandlinger. Skønhedspleje, frisør. Underholdning, dans og udflugter arrangeres. 2 eller 3 uger.

**Pris fra 8.000.- kr.
incl. flyrejse.
Individuelle rejser
eller grupperejser.**

Rekvirer program. TLF. 86 49 23 31.

ZIEBE REJSER, AUNING
MEDLEM AF REJSEGARANTIFONDEN

Krigssejlergruppen

Rejse til USA

De i USA boende danske søfolk og krigsveteraner vil gøre noget til gengæld for, hvad den danske Stat og vi i Danmark gjorde rundt den 5. maj 1995, både i København og Oslo. Fra USA, Canada og Australien deltog 100 søfolk og med hustruer 180 personer. Ca. 150 krigsveteraner er stadig i live fra søsiden i udlandet og vel 300 i Danmark (med Grønland/Island og Færøerne).

Vi er nu 30 der tager til New Jersey i USA fredag den 31. maj, hvor de har fået lavet et flot program, især for os fra Danmark. Vi skal bo på »Red Roof Inn« Edison NJ alle 7 dage. Middag først på »Danish Home« (picnic style). Så kører de os rundt om lørdagen for at se de

kendte steder i New York, og om aftenen, middag på »Danish Athletic Club« i Brooklyn. Søndag igen middag på »Clairon Hotel« i Edison NJ. De efterfølgende dage er der rig lejlighed til at se eller besøge gamle venner, som vi har sejlet sammen med under krigen. Off./elever fra skoleskibet Danmark 1939/40 vil også være med, alle er krigsveteraner, men vi er ud af 136 kun 60 tilbage.

Fredag den 7. juni rejser vi hjem igen, med forhåbentlig en masse gode oplevelser. Også det igen at opleve New York, hvor vi alle har været under krigen.

Bent Ørberg

Buchenwaldklubben

Buchenwaldklubbens busrejse til Sønderjylland

I samarbejde med 65-FERIE har Buchenwaldklubben arrangeret en 5-dages busrejse til Sønderjylland, hvor vi bor på Slukefter Kro, der er beliggende syd for Vojens, og hvorfra der arrangeres udflugter til Tyskland, Gråsten slot, Dybbøl banke, Sønderborg, Møgeltønder med Schackenborg, Højer Sluse, Løgumkloster, Christiansfeld, Haderslev, Ribe og Skamlingsbanken.

Vi kører i en bus fra Skørriinge Turistbusser med Niels Jørgensen som chauffør.

Antal deltagere: 48 personer.

Afrejsedag mandag, den 26. august 1996 med afgang fra Enghave Station, kl. 7.30. Hjemkomst fredag d. 30. august 1996, kl. ca. 16.00.

Rejsens pris 2.395,00 kr. pr. person i dobbeltværelse. Tillæg for enkeltværelse 250.- kr.

Sædvanlig gunstige forhold for vore medlemmer boende i Jylland/Fyn m.h.t. rejse og hotelophold ud/hjem.

Husk gyldig rejsepas.

Tilmelding til Georg Andersen, Kongshaven 42 A, 2500 Valby, tlf. 36 17 47 88.

NB der er endnu ledige pladser på vores Norgesrejse.

*Med venlig hilsen
Bestyrelsen/GA*

Bestyrelsesmøde

Den 14. februar kl. 13.00 i Frederiksberg Rådhuskælder
- Alle foreninger var repræsenteret.

Dagsorden, den sædvanlige.

Formanden bød velkommen og omtalte en 3 siders artikel om den foreslåede forhøjelse af hædersgaven. Artiklen var udsendt af »Aktive Modstandsfolk - Håndslag« stilet til de politiske partier i Folketinget. - Forslaget til forhøjelsen af hædersgaven var fremsendt af »Enhedslisten« og »Socialistisk Folkeparti«, og behandles for tiden i Folketinget. Partierne havde fremhævet, at godt nok blev hædersgaven i anledning af 50-året for befrielsen hævet med et års ekstra hædersgave, men der var ikke politisk vilje til at gøre forhøjelsen permanent, skønt værdien af gaven gennem årene er blevet reduceret til mindre end en trediedel af det oprindelig fastsatte beløb på 10% af en faglært arbejders løn. - Artiklen fremhævede, at man netop i Norge arbejdede med en anden form for beregning end man gør i Danmark. Således skulle de første efterbetalinger have andraget ca. kr. 8.000 pr. måneds fangenskab. Man fremhævede ligeledes i artiklen, at hverken Danmark eller Norge har anstrengt sig for at få Tyskland til at betale sine

krigsskadeerstatninger. Tyskland skylder danske fanger løn for over 400 millioner timers slaveri, ledsaget af sult og mishandling.

Derfor opfordres partierne til at vedtage den forestående delvise genoprettelse af hædersgaven, subsidiært at følge det norske eksempel, idet man erinder om, at det var modstandsfolkene, som påtog sig opgaven at bekæmpe tyskerne, så Danmark kunne blive frit igen.

Formanden, Villy Jensen havde heller ikke ligget på den lade side. Havde også på Sammenslutningens vegne sendt lignende skrivelser til alle partierne, men havde kun fået svar fra et par stykker. Villy Jensen efterlyste nogen, der havde forbindelse til Norge, således at det ville blive muligt, at vi også her i Danmark kunne blive istand til at bruge den norske model, der i følge rygter, skulle give ca. kr. 800 pr. måned - Man arbejder videre med sagen.

Formanden oplyste, der havde været en del kritik af renholdelsen af frihedskæmpergravene rundt om i landet, og havde omtalt dette

til kirkeministeriet. Birthe Weiss havde i et brev til Villy udtalt, at Haslund Christensen netop havde skrevet en artikel om emnet i anledning af 50 året, og der var kommet en del penge, som skulle bruges til restaurering af mindesmærkerne.

Formanden omtalte ligeledes begivenhederne omkring den lovede mindepark i Frøslevlejren. Det så ikke godt ud. Der er indvarslet et møde i nær fremtid mellem de implicerede parter.

Bernth Johannesson oplyste om tidspunktet for, hvornår faklen ved Helligdomskirken skal brænde. Vil senere blive bekendtgjort.

Erik Finderup oplyste, at Hjemmeværnsdistriktet i Gentofte i fremtiden vil overtage højtideligheden juleaften i Mindelunden. Mere herom senere.

Det oplystes, at det ordinære repræsentantskabsmøde afholdes i Parolesalen på Halmtorvet 20, den 13. marts kl. 14.00.

Det næste bestyrelsesmøde i Sammenslutningen afholdes d. 17. april i 4. maj Kollegiet fra kl. 13.00.

Mødet sluttede kl. 13.45, hvorefter bestyrelsen indtog en lettere nytårsfrokost.

Solveig Skjøtt
Sekretær

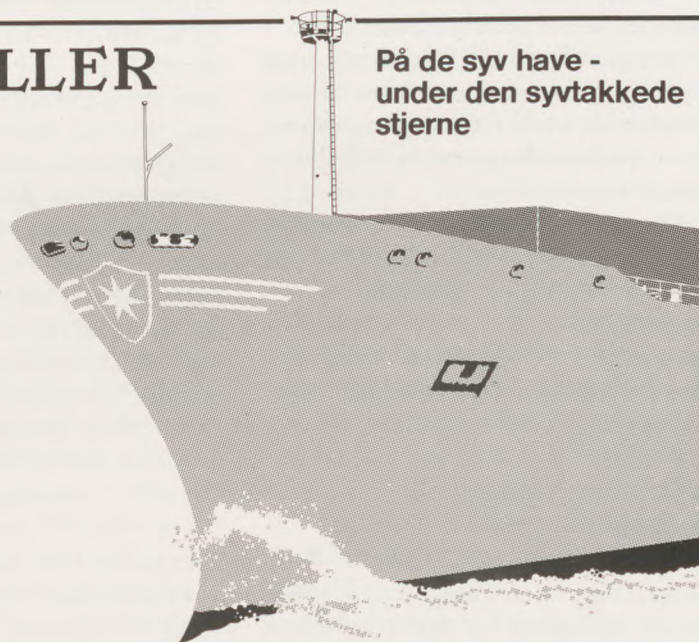
Rettelse:

På side 13 l. nr. 96 under bestyrelsesmøde den 28. nov. 1995, har der »indsneget« sig en fejl. I sidste spalte står der: »Man foreslog bestyrelsen på Bernadottegården at søge fondens rejsemidler og lignende.«

Der skulle stå: »Modstanderne af tilskud til plejepersonalets tur til Frøslev og Neuengammelejre opfordrer Bernadottegårdens bestyrelse at søge fonds og tipsmidler samt lignende, idet eventuelle penge i Sammenslutningens kasse bør bruges til syge kammerater«.

A·P·MØLLER

På de syv have -
under den syvstakkede
stjerne

Af en politimands erindringer

Foranlediget af Lederen i vort nye blad »Modstandskampen 1940-45« nr. 1 vil jeg hermed forsøge at gøre rede for min situation under krigen 1939-45.

Jeg blev ansat i politiet den 9. juni 1943 med tjeneste i Ålborg.

Her blev jeg sammen med 2000 kolleger arresteret af tyskerne, hvorefter jeg blev deporteret til Tyskland.

Min rejse gik over Frøslev, Neuengamme, Buchenwald, Mühlberg, Markranstädt, Leipzig, hvor jeg blev afhentet af »De hvide Busser«, Neuengamme, Frøslev og Sverige, hvorfra jeg nåede hjem den 9. maj 1945.

Jeg kom omgående i tjeneste igen og gjorde tjeneste i Århus til den 1. februar 1963, da jeg blev landbetjent i Nørre Snede.

Der gik nu over 20 år, før de kunne få mig til at tale om opholdet syd på.

Jeg blev da opfordret af Nørre Snede skoler til at holde et foredrag for Ungdomsskolen, hvilket jeg gik med til, og derefter har jeg, uden »at gøre noget for det«, holdt flere foredrag for forskellige skole, ældrekubber samt Rotary-klubber.

Jeg har sammen med Buchenwald-klubben 3 gange besøgt Buchenwald, sidste gang i forbindelse med 50-året for vores arrestation i 1994, og efter hjemkomsten holdt jeg 3 minutter i vores Rotary-klub.

I maj måned 1995 var jeg med Hjemmeværnet for Nørre Snede kommune en tur til Neuengamme, hvor de havde udnævnt mig til rejseleder.

Og sidst har jeg været med til efterårsgudstjeneste i Gludsted. Efter gudstjenesten drak vi kaffe i sognegården, hvor jeg fortalte om mine oplevelser som landbetjent i Nørre Snede - og herunder mine oplevelser syd på under krigen.

Mit indlæg i Rotary:

19. september 1994

Sidste mandag kl. 11.02 for 50 år siden blev der blæst falsk luftalarm, hvorefter vi 2000 politifolk

blev anholdt af den tyske besættelsesmagt.

Jeg boede den gang på Politikaseren i Ålborg. Jeg havde haft nattevagt og lå og sov, og jeg vågnede ved, at en tysk soldat med geværkolben stødte døren til mit værelse op. Jeg var omgående klar over situationens alvor og ville derfor låse op for mit klædeskab for at få så meget tøj som muligt med. Men soldaten tog ladegreb og betydede mig, at dette ville han ikke tillade. Jeg iførte mig derefter i hast det tøj, som hang på klædeskabet: et sæt sommerundertøj, jakke og benklæder, sokletter og sko, og således klædt på kom jeg ud på min indtil da længste rejse. Til Frøslev med persontog - og derfra over Neuengamme v/Hamburg i kreaturvogn til Buchenwald, hvortil vi ankom efter 14 dages forløb. Her var forholdene forfærdelige. Vi blev anbragt 720 mand i en barak, som var inddelt i 12 bokse med 60 mand i hver - i 3 lag. Vi havde hver en plads på 28x180 cm., og her skulle vi sove og/eller opholde os i den korte tid udenfor arbejdstiden. Arbejdsdagen var på 12 timer uden pauser - alle ugens dage - også søndag og helligdage, og hertil kom de ofte lange appeller. Kosten var dårlig og meget mikroskopisk.

Vi stillede til appel på Den store Appelplads kl. 5.00 ca. 35.000 mand, og udmarchen til arbejdet begyndte kl. 6.00. Da mit hold havde plads længst fra hovedporten, kom vi sidst ud, og vi var hver morgen vidne til, at ligbærerne kom lige forbi os på vej til krematoriet med alle, som var døde indenfor det sidste døgn. Aftenappellerne blev afholdt ved barakkerne, og når vores tillidsmand havde sikret sig, at vi alle var på plads, tog han huen af og steg op på en lille jordhøj, hvorefter han oplæste navnene på de kolleger, som var døde indenfor det sidste døgn, hvorefter vi holdt 2 minutters stilhed, hvorefter en ss-soldat foretog optællingen, som kunne vare meget længe.

Efterhånden var min vægt reduceret til lidt over 100 pund, og jeg

var vel nok efterhånden fortrolig med, at mit navn på et givet tidspunkt ville blive nævnt ved aftenappellen, men så skete der noget ganske uventet!

Den 21. december efter aftenappellen blev vi delt i 2 hold. Os, som havde efternavne fra A til og med L, skulle stille ved »Bio«, og de øvrige ved barak 63. Jeg ønskede denne aften, at min efternavn havde været: Andersen. Vi var ca. 800 mand på mit hold, og da vi skulle opgive: Navn og data samt religion og fædrene ophav, kom jeg først ind i »Bio« langt over midnat, og temperaturen var ÷ 22°. Det var nu efterhånden gået op for os, at vi skulle overføres til en anden lejr.

Kl. 5.00 blev vi stillet op på Den store Appelplads, hvor vi stod på samme sted i 15 timer - til kl. 20.00, hvorefter vi igen blev anbragt i kreaturvogne - med 55 mand i hver. Vi kørte hele natten og »havnede« i krigsfangelejren »Mühlberg«, som er beliggende mellem Dresden og Frankfurt an der Oder.

Det var en vidunderlig oplevelse at være sluppet ud af Buchenwald, men forholdene var ikke gode - 180 mand i en barak uden møbler, sovesteder eller opvarmning af nogen art, men vi skulle ikke arbejde, og der var ingen appeller. Maden var tålelig, men der var meget lidt af den. Her opholdt jeg mig i julen og Nytårsaften - en dyster oplevelse!

Lige efter nytår blev jeg sammen med 24 kolleger, som jeg ikke kendte, sendt til Markranstädt v/Leipzig, hvor vi skulle udbedre og vedligeholde jernbanenettet. Vi kom til at bo i en ældre 2-etages ejendom i udkanten af byen (med pigtråd for vinduerne), og vi fik hver et sovested (etagesenge) med madrasser uden andet sengetøj. Vi ankom til Markranstädt lørdag middag, og om eftermiddagen var vi til instruktion angående vort fremtidige arbejde på og ved banen. Søndagen var noget helt særligt for os. Det var vores første fridag i 3½ måned. Men der var jo meget, som

skulle ordnes, og vi fik lejlighed til at kende hinanden. Det var således en mægtig fremgang, men vi fik nu et nyt problem, idet vi jo nu skulle til at dele dagligdagen med den civile tyske befolkning.

Det siger sig selv, at vi gik tidligt til ro, idet vi trængte til at rette ryggen, men vi havde vel kun sovet ca. 1 time, da der blev blæst luftalarm. Vi var hurtige ude af »kassen« og nede på gaden, hvor vi skulle løbe ca. 100 m til nærmeste beskyttelsesrum, men det var en frygtelig oplevelse. Der faldt ingen bomber, men det regnede med glødende stumper fra antiluftskytset, der flere steder fik asfalten til at koge op. Men vi nåede alle 25 velbeholdne frem til beskyttelsesrummet.

Dagen efter skulle vi på arbejde. Vi kørte med toget til Bad Durenber, hvorfra vi gik fra Saahlfloden mod vest. Her så vi de store ødelæggelser, som et bombardement kan forårsage. Begge spor var total ryddet væk over en strækning på 1-1½ km., og skinner med sveller lå flere steder langt inde på markerne, men det værste efter et sådant bombardement var »Blindgængerne«, som man ikke kunne se, men som kunne sprænge flere dage efter.

Opholdet i Markranstادت var ellers i mange tilfælde en stor oplevelse. Vi var langt omkring og deltog i oprydning efter luftbombardementer, ligesom vi jo oplevede et stort rige bryde sammen, men det, som vel nok gjorde stærkest indtryk på mig, var de store flygtningestrømme, som vandrede dag og nat mod vest, og de kom fra Østprøjsen, Polen og Slesien og vandrede i retning mod Bad Harzburg og Hannover. Flygtningene kørte hovedsagelig i høstvogne forspændt heste og/eller køer, og vognene var læsset med noget halm og forskellig huskeråd, ligesom børn og gamle var oppe og køre.

Men pludselig en dag efter fyraften fik vi påbud om at rejse til Leipzig, hvor vi skulle mødes med 450 andre kolleger, som boede i en restaurant »Park Meustorff«. Her blev vi 2 dage senere afhentet af greve Folke Bernadotte med »De hvide Busser«, som kørte os til Neuengamme, og så til Frøslev,

hvorfra vi blev overflyttet til Rønneby i Sydsverige. Her hørte jeg fredsbudskabet den 4. maj fra London, og jeg nåede hjem den 9. maj om morgenen og blev på banegården i Århus modtaget af mine forældre og søskende. Allerede om middagen blev vi gennem radioen beordret til at møde på vore respektive tjenestesteder den 13. maj kl. 9.00, hvorefter vi genoptog den tjeneste, som brutalt var blevet afbrudt ca. 8 måneder forinden.

Den 19. september 1994 deltog jeg i København i de forskellige mindehøjtideligheder, som jo er refererede gennem mediernes. Til de nævnte mindehøjtideligheder var mødt Buchenwaldfanger fra 17 forskellige lande, deriblandt 11 krigsflyvere fra USA og Canada, og alle gæsterne var med ledsagere.

Den 21. september kørte vi ialt 48 sammen med de 11 amerikanere med ledsagere til Erfurt, og dagen efter kørte vi til Buchenwald, hvor vi blev modtaget af en bibliotekar og hendes medhjælp samt en repræsentant for Waimar bystyre samt en repræsentant for Stadt Thyringen.

Efter velkomsten gik vi stille rundt på det store område. Sammen med Ellen Margrethe (min kone) så vi alle de steder, som jeg kendte så godt, og vi sluttede med at gå gennem det smukke og pompøse mindeanlæg (Nationernes Gade), som er bygget på sydsiden af bjerget under Buchenwald.

I kan jo nu spørge: »Hvad rejser du til Buchenwald for«, og mit svar må blive: Buchenwald er for mig noget nær helligt. Jeg har der delt kår med fanger fra 35 forskellige lande, og under mit ophold i Buchenwald i mindre end 3 måneder, døde adskillige tusinder - heraf langt over 100 af mine venner og kolleger. Og i taknemlighed over, at jeg overlevede denne frygtelige rejse, føler jeg ved mine besøg der, at jeg er med til at værne om mine afdøde medfangers minde.

MINDEORD

Den gamle eg er segnet

Tidligere skoleinspektør, redaktør Johannes Fosmark sov stille hen den 9. januar 1996 efter godt et års sygdom.

Fosmark blev født den 8. juli 1907 i en håndværkerfamilie i Aalborg og blev således næsten 89 år gammel. Han tog lærereksamen fra Ranum Seminarium i 1929 og virkede i nogle år som lærer forskellige steder i Jylland, sidst i trediverne på Ansgarskolen, den danske skole i Slesvig by. I 1939 vendte han hjem til Danmark og blev ansat ved Københavns skolevæsen. Sidst på året 1943 blev Fosmark arresteret af tyskerne og kom til at sidde næsten halvandet år i Sachsenhausen. Efter befrielsen tiltrådte han en stilling som undervisningsinspektør for skolerne ved de tyske flygtningelejre i Storkøbenhavn. Opgaven bestod i at tilrettelægge en demokratisk præget undervisning. I 1962 blev han inspektør for Bispebjerg skole, og fra denne stilling blev han pensioneret i 1976 og flyttede til Silkeborg med sin hustru, Christel. De bosatte sig i et smukt hus, som de havde købt allerede et par år forinden.

Fosmark var altså lærer, og han omfattede sin lærergerning med den største interesse både på det faglige og på det organisatoriske plan. Han var medarbejder ved Danmarks Lærerforenings bog »Mens vi Ventede« (Skolen under besættelsen). Igennem 18 år var han redaktør af bladet Aften- og Ungdomsskolen der udgives af landsforeningen Dansk Aften- og Ungdomsskoleforening. Han var i syv år formand for Københavns amts aften- og ungdomsskoleforening og medlem af undervisningsministeriets udvalg vedrørende underlødige litteratur (»Det kulørte udvalg«).

Men Fosmark havde mange interesser ud over lærergerningen.

Johs. Fosmark, fotograferet i 1986 med det dengang netop udkomne nummer af bladet, det blad han redigerede i næsten 50 år, og som han selv betragtede som sit livsværk. (foto: Leif Tychesen)

Han var optaget af samfundsforholdene, såvel på landsplan som på lokalt plan. Han interesserede sig for praktiske fag, for historie, for religiøse og etiske spørgsmål, for grænsekampen og det nationale spørgsmål. Han indsats i modstandskampen var betydelig.

Om Fosmark kan man i sandhed sige, at han i hele sit liv kæmpede for alt, hvad der var ham kært, med en stilfærdig stædighed og med en helt usædvanlig arbejdsevne og arbejdsvilje.

I dette blads spalter er der særlig grund til at fremhæve Fosmarks indsats i modstandskampen. Årene i Slesvig i Hitlertiden havde givet ham et indgående kendskab til tyskerne og dermed nazisterne. Han sluttede sig tidligt til Studenternes Efterretningstjeneste, der i de første besættelsesår især beskæftigede sig med fremstilling og udgivelse af illegale blade, men efterhånden også med andre ting. Fra 1943 deltog Fosmark ivrigt i organisationen af jødetransporterne til Sverige. Det var på grund af denne virksomhed han blev arresteret i 1943 og endte i Sachsenhausen. Herfra blev han hentet hjem med Bernadotteaktionen.

Men allerede på denne hjemtur havde Fosmark lagt planen til en bog om fangelejrene i Tyskland og truffet aftaler med en halv snes kommende bidragydere. Bogen, som han kaldte »Danske i tyske koncentrationslejre«, udkom på Gyldendal i juni 1945. Bogen blev en af de første, der fortalte om rædslerne i de tyske lejre. Den blev en stor salgssucces og kom i flere oplag. Selv om bidragyderne fik et beskedent honorar, gav bogen et betydeligt overskud. Dette overlod Fosmark straks til det nystiftede »Kammeraternes Hjælpefond«, hvor beløbet kom til at udgøre en væsentlig del af fondens startkapital.

Fosmark har skrevet bogen om Mindelunden i Ryvangen, og igen mere end en menneskealder har han stået i spidsen for højtideligheden der den 4. maj om aftenen, en begivenhed, der stadig samler tusinder af mennesker.

På etårsdagen for Danmarks befrielse, den 5. maj 1946, udkom første nummer af bladet PIGTRAAD. Det var Fosmark, der havde taget initiativ til bladet og påtaget sig redaktørjobbet. Bladet skulle være et bindeled imellem gamle fangekammerater. Kammeraternes Hjælpefond stod som udgiver af bladet. De første år udkom det noget uregelmæssigt med op til en halv snes numre. Senere kom bladet i en årække regelmæssigt 10-12 gange om året. Det bragte artikler om forholdene i de tyske lejre dengang og

nu, om begivenheder i fangekredse og i fangeorganisationer i ind- og udland. PIGTRAAD blev - som det var tænkt - et samlingsmærke og et talerør for os gamle fanger. Og medens sammenholdet i fangekredse ofte knagede i fugerne, ikke alene af politiske grunde, men også som følge af rent personlige modsætninger, fastholdt PIGTRAAD kursen - med skyldig hensyntagen til højre og venstre.

Fra 1977 besluttede Kammeraternes Hjælpefond og Sammenslutningen af danske Fanger fra Frihedskampen at udgive bladet i fællesskab. Fangesammenslutningen udpede en medredaktør, og bladet skiftede navn til PIGTRAAD-GE-STAPOFANGEN. Fosmark var stadig ansvarshavende redaktør af bladet, og det var til det sidste hans ideer, erfaringer og kompetance, bladet byggede på.

Johs. Fosmark har igennem sit lange liv løst betydelige opgaver inden for mange forskellige områder, men selv anså han bladet for sit livsværk. Og vi, der var bladets læsere, og som igennem 50 år har imødeset hvert nyt nummer med spænding, må erkende, at Fosmarks indsats for bladet PIGTRAAD er en enestående redaktionel bedrift. En bedrift, der aldrig er overgået af nogen og næppe heller nogensinde vil blive overgået.

Johs. Fosmark var ridder af Dannebrog og æresmedlem af Dansk Aften- og Ungdomsskoleforening.

Hans Andersen

En hjertelig tak

for opmærksomheden ved min mand Johannes Fosmarks sygdom og død.

Christel Fosmark

Preben Feddersen

Medlem af bestyrelsen for Kammeraternes Hjælpefond, overlærer Preben Feddersen, Lundeborg/Hesselager på Fyn er død, han blev 76 år.

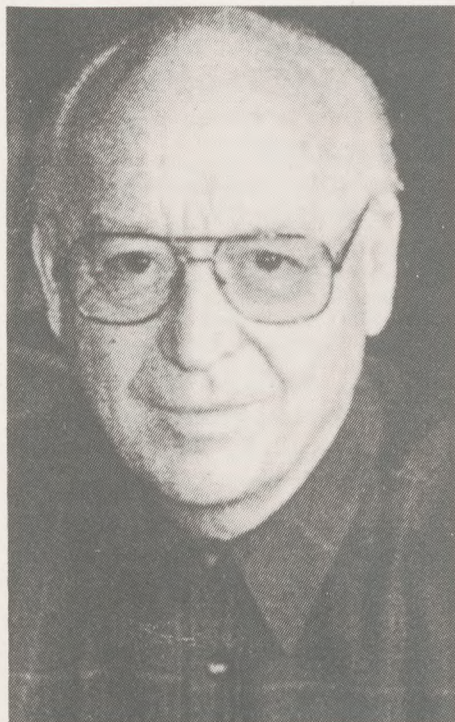
Han indtrådte i KH's bestyrelse i 1976.

Under besættelsen gjorde han tjeneste ved kystpolitiet ved Helsingør, også i oktoberdagene, da de mange danske jøder blev hjulpet over Sundet til Sverige.

Den 30. juni 1944 blev han ført til Shellhuset. Derfra gik turen til tugthuset Dreiberger-Bützow - og så til koncentrationslejren Sachsenhausen ved Berlin.

Han oplevede den 4. maj på Fyn. I maj 1945 gjorde han tjeneste ved kriminalpolitiet indtil sagerne fra besættelsestiden var politimæssigt behandlet. Derefter gennemgik han en læreruddannelse, og han virkede i mange år som lærer og bibliotekar ved Sct. Michaels skole i Ore. Da hans egen skole i Lundeborg blev nedlagt på grund af skolesammenlægninger, købte han skolebygningerne, hvor han foruden egen bolig også har hjemmevernsgård.

Det kan nævnes, at han har virket som spejderleder, første i As-

Preben Feddersen

sens, hvor han var bankassistent, og senere i Helsingør.

Han redigerede siden »Runde dage« i Pigtråd/Gestapofangen. Endvidere stod han for udlejningen af feriehuset på Kegnæs og førte besøgslisten meget grundigt og udførligt, hvilket udmøntede sig i en grundig beretning, som KH's hovedstyrelse modtog hvert år.

Som foredragsholder var Preben meget benyttet, han evnede på en meget sober måde at få forsamlingen til at medleve sine oplevelser under besættelsen og ikke mindst om sit ophold i tyske fængsler og KZ-lejre.

Kaj Wadsbach Petersen

Det var med dyb sorg, vi den 28.11.1995 modtog budskabet om Kaj Wadsbach Petersens død.

Kaj blev født i Randers den 16.9.1916, hvor han voksede op og havde sin skolegang, og senere blev uddannet som automekaniker, den 17.12.1938 blev han på Københavns Rådhus viet til sin elskede Putte, som var hans kærlige og loyale støtte livet igennem, og uden hvem han ikke havde kunnet udført det store arbejde for kammeraternes ve og vel, som blev hans livsgerning.

Kaj kom tidligt i modstandsbevægelsen, her gjorde han en brav indsats, men var så uheldig at blive arresteret den 20.11.1943, og måtte hele turen igennem med skrappe forhør på Dagmarhus og Vestre Fængsel, derfra gik turen via Hørsørd til Sachsenhausen KZ lejren, efter ubeskrivelige lidelser, mærket på krop og sjæl kom han med de hvide busser hjem den 8.5.1945.

Nede i KZ-lejren havde Kaj og kammeraterne svoret at ville hjælpe hinanden hvis der efter hjemkomsten blev brug derfor, og det blev der, først var det de tidligere fanger, og senere langtidsillegale der blev angrebet af det såkaldte KZ-syndrom, og en kreds af tidligere modstandsfolk stiftede derfor

Kaj Wadsbach

den 8.9.1949, sammenslutningen af Erhvervshæmmede fra Frihedskampen.

Det blev i denne organisation at Kaj fik sit virke, i de første mange år i Københavnsafdelingen.

I 1980 dannede Kaj og flere andre omegnsafdelinger, som på grund af manglende lokaliteter blev drevet fra Kajs og Puttes hjem i Skovlunde, Kaj kunne ikke blot erstatningsloven samt sociallovgivningen på fingrene, han besad en utrolig evne til at peppe en træt og syg kammerat op, som Kaj sagde en erstatning og hædersgave gør dig ikke rask, men letter din tilværelse.

Vi er utroligt mange som er denne hædersmand tak skyldig, og vor medfølelse rettes mod hans efterladte, hustruen Putte, sønnen Svend Åge og fru Åse samt børnebørnene Kim og Jan.

Højt elsket dybt savnet.

Ære være hans minde

Jens (Nezer) Aller

Helge Mikkelsen

Helge Mikkelsen, Skælskør, er afgået ved døden den 20. januar 1996.

Villi Jepsen

Villi var min gruppekammerat i Vojens. Den 6-6-1944 var D-dag, hvor landgangen i Frankrig lykkedes, men det var også dagen, hvor Gestapo optrævede modstandsbevægelsen i Sønderjylland. Det blev Villis, min og mange andres skæbne. Det blev til den sædvanlige tur: Staldgården, Horserød, Frøslev og Neuengamme, hvor vi ankom den 16. september 1944. Her skiltes vore veje, idet Villi blev udtaget til Husum-lejren, og det var for meget for helbredet. Hans mave blev aldrig rask mere, og det var en stærkt svækket Villi, der kom hjem i 1945 efter at have været i Schoningsblock i Neuengamme og på transport til Sachsenhausen, hvor De hvide Busser hentede ham. Villi var maskiningeniør og kom efter en rekreationstid i arbejde igen, og den medicin han brugte mod de flossede nerver var arbejde og atter arbejde. Efter nogle år stod det dog klart, at et mildere klima end det danske var påkrævet for helbredet, og Villi emigrerede med kone og børn til U.S.A. De første år var svære, og Villi måtte aflægge en helt ny eksamen, idet hans danske eksamensbevis, som dog er affattet på

Neuengammefange nr. 50382 Villi Jepsen. Som vi husker ham.

alverdens sprog, ikke blev godkendt. Som tiden gik, blev privatøkonomien så god, at det blev muligt at rejse til Danmark på ferie flere gange, og vi har haft besøg af Villi her på Bernadottegården. Det var et dejligt gensyn for os begge, og det var en stor glæde for Villi, at Bernadottegården var blevet til. Villi havde en stor vennekreds både her i landet og i U.S.A., hvor han færdedes meget blandt landsmænd, og begravelsen foregik i det lokale danske hus. Mine tanker går til hans familie og nære venner både her og i U.S.A.

Villi Jepsen døde i San Diego den 11. februar 1996, 75 år gammel.

Æret være hans minde.

*Per Madsen
Hadsund*

Henry Sølvsberg-Madsen

Torsdag den 11. januar mistede Landsforeningen Erhvervshæmmede fra Frihedskampen, Sydfyns afdeling et af sine markante medlemmer: Henry Sølvsberg-Madsen, Svendborg, som blev 86 år.

Han var med i 2. verdenskrig som frivillig i det Amerikanske Marinekorps og deltog bl.a. i stillehavskrigen mod japanerne. Vi mindes med taknemmelighed hans indsats og store interesse for vor afdeling.

Æret være hans minde!

Nedenstående artikel fra Svendborg Avis er fra hans hjemkomst i 1946.

Hjarne Ditlevsen

To brødre vendte hjem

Henry Sølvsberg Madsen blev kaptajn i den amerikanske hær - maskinmester Poul Sølvsberg Madsen omkom på Themsen og bisattes i går i Svendborg.

Fhv. havnebetjent Marius Madsen, Dronningholmsvej 37, fik forleden sine to sønner hjem på samme dag, efter at de i 6½ år havde været i det fremmede. I nov. 1939 sejlede den yngste søn,

Poul Sølvsberg Madsen, ud. Han nåede ikke at komme hjem, før tyskerne besatte Danmark, og sejlede i flere år som maskinmester på dansk skib i engelsk tjeneste, til han i marts 1944 omkom på Themsen. Forældrene fik det triste budskab over Sverige, men først forleden dag kom hans urne hjem, og den blev i al stilhed hensat på urnekirkegården. Marius Madsens anden søn, kaptajn i den amerikanske hær Henry Sølvsberg Madsen kom hjem samme dag.

Henry Madsen sejlede som styrmand og kom to dage efter tyskerne besættelse af Danmark til New York, hvor skibet blev lagt op. Han meldte sig som frivillig i den amerikanske hær - i flåden kunde nemlig kun amerikanske statsborgere komme. Fra rekrut steg han efterhånden i graderne til kaptajn. Men Henry Madsen gjorde også en betydelig indsats under krigen. Han var en af de få danske, der deltog i felttoget i Østen mod japanerne. Således fortæller mange ordener, deriblandt fire guldsnore på ærmet, at han deltog i de frygtelige junglekampe i fire gange seks måneder, og fem stjerner, at han var med i de berømte invasioner på Ny Guinea, Bougainville (Salomoarchipelageret), Cebu og Manila (filippinerne) samt Okinawa, hvor nogle af krigens frygteligste kampe stod på i 86 dage, før Okinawa faldt. Kaptajnen blev såret, da et japansk ammunitionsdepot sprang i luften, og han måtte tilbringe 8 måneder på hospitalet. Synet på det ene øje tog varigt skade.

Henry Madsens Division var den eneste amerikanske division, der havde navn og ikke nummer. Den hed »Americale«, kaldet således fordi den var stiftet i Ny Caledonien. Den bestod for størsteparten af frivillige. Kaptajnens brigade, 3. Brigade, bestod således udelukkende af frivillige. Af divisionens 10.000 mand kom kun de 3000 tilbage. De øvrige faldt eller savnes. Mange blev borte i junglen.

Kaptajn Madsen, der nu har amerikansk statsborgerret, agter ikke at vende tilbage til Amerika. Efter en velfortjent orlov vil han tage sin afsked som kaptajn for at blive her i Svendborg.

Klip fra aviser og blade

Fyens Stiftstidende

Forbrydere lever og har det godt

BONN - Den 74-årige tidligere danske SS-Obersturmbannführer, Sören Kamm, er ikke den eneste eftersøgte krigsforbryder, der stadig lever i Tyskland.

Det hollandske justitsministerium foretog sidste år i forbindelse med 50-året for Anden Verdenskrigs afslutning en opgørelse over eftersøgte krigsforbrydere og kom til det resultat, at mindst 325 af dem er på fri fod i Forbundsrepublikken.

Sören Kamm, der i dag lever i Kempten i Bayern, var i en årrække eftersøgt af de danske myndigheder for drabet på modstandsmanden, redaktør Carl Henrik Clemmensen, i Lyngby i 1943. Sammen med to andre danske nazister skød han modstandsmanden på åben gade.

En af drabsmændene blev stillet til regnskab i 1946 og blev dømt og henrettet, mens Sören Kamm og den tredje drabsmand forsvandt til Vesttyskland.

Den 14. december sidste år tonede Sören Kamm frem på skærmen i tysk TV1's nyhedsmagasin i et indslag om den østrigske højreradikale partileders Jörg Haider, og den igangværende valgkamp i Øst-rig.

Det var en amatørvideo fra det årlige møde mellem gamle kammerater i Waffen-SS, hvor Jörg Haider omtalte de dømte og ikke-dømte krigsforbrydere som 'anstændige mennesker med karakter'.

At der lever mindst 325 krigsforbrydere i Tyskland,

blev fastslået sidste år, efter at den jødiske nazijæger Simon Wiesenthal havde skrevet et personligt brev til forbundskansler Helmut Kohl og bedt ham om at løse et problem, som har plaget det tysk-hollandske forhold i mere end 40 år.

Problemet består imidlertid stadig: Forbundsrepublikkens politiske asyl til flygtede hollandske krigsforbrydere, som enten var dømt til døden eller dømt til livsvarigt fængsel.

Men hverken Sören Kamm eller andre krigsforbrydere vil blive udleveret fra Tyskland. Forbundsrepublikkens grundlov artikel 16 siger, at ingen tysk statsborger kan udleveres til udlandet.

Sören Kamm og andre ligesindede havde ingen vanskeligheder med at blive tyske statsborgere. Arier, og dertil talte jo danskere, som var eller havde været medlemmer af Værnemagten eller Waffen-SS kunne i følge et Hitler-dekret fra 1943 automatisk blive tyske statsborgere.

Denne praksis, der blev videreført langt ud over kansler Konrad Adenauers regeringstid, medførte, at de ikke blot blev betragtet som politiske flygtninge, men også som 'gode tyske mænd'.

Sören Kamm har levet en solid borgerlig tilværelse, indtil han fornylig kom i offentlighedens søgelys. Siden har han nedlagt sin telefon eller fået hemmeligt nummer. (RB)

Fyens Stiftstidende

SS-mand ønskes udleveret

KØBENHAVN: Formanden for Folketingets retsudvalg, Bjørn Elmquist (R), så gerne, at den tidligere danske SS-mand Sören Kam, som er eftersøgt for krigsforbrydelser under besættelsen, enten udleveres til Danmark eller retsforfølges i Tyskland, hvor han bor.

Det sagde Elmquist til TV 2 Nyhederne i aftes. Sören Kam deltog bl.a. i mordet på en dansk journalist i 1943, ligesom han var leder af den nazistiske såkaldte Schalburg-skole herhjemme.

Formelt er han stadig eftersøgt, men det danske politi har i de senere år ikke gjort noget for at få fat i ham. Sören Kam har i mange år boet i Bayern. (RB)

Et er at ønske, noget andet er at arbejde aktivt for det. Vil justitsministeren det?

B.T.

Nazister opsætter selv radiosender

◆ De danske nazister i Greve trættes af at vente på lokalpolitikkerne, som de mener forsøger at spænde ben for deres kommende lokalradio »Radio Oasen«.

Derfor agter de at blæse på et tvunget fornuftsægteskab med en klassisk lokalradio, og i løbet af denne måned stiller

nazisterne deres egen sendemast op i baghaven på nazifortet i Greve. Fra 28. februar begynder »Radio Oasen« at sende nazistiske budskaber.

»Vi bliver nødt til at sætte masten op, hvis vi overhovedet vil i luften,« siger nazilederen Jonni Hansen.

trads-

Den pest, som Hitler og Goebbels så dygtigt spredte ved hjælp af radioen, skal den nu begynde igen fra Greve?

Klip fra aviser og blade

Fyens Stiftstidende den 15. januar 1996

Weizman: Vi glemmer aldrig

BONN: Israels præsident Ezer Weizman indledte i går sit fire dages ophold i Tyskland med et besøg i den tidligere koncentrationslejr Sachsenhausen, hvor han mindedes nazismens ofre.

30.000 jøder var indespærret i kz-lejren fra 1936 til 1945 og kun få slap derfra med livet i behold.

Weizman nedlagde sammen med Tysklands præsident Roman Herzog en krans og skrev derefter i mindparkens gæstebog: 'Det er en tung følelse at være fyldt af vrede og sorg. Det vil aldrig blive glemt. Og vi vil aldrig tillade, at det bliver glemt.'

Ezer Weizman ankom søndag formiddag med fly til Berlin, hvor han blev modtaget af Roman Herzog med militære æresbevisninger. Han er den første israelske præsident, der besøger det genforenede Tyskland.

Den israelske præsident flyver i dag til Bonn, hvor han skal have forhandlinger med forbundskansler Helmut Kohl og udenrigsminister Klaus Kinkel. (RB)

Israels præsident Ezer Weizman lægger en krans i kz-lejren i Sachsenhausen, hvor over 100.000 mennesker blev myrdet under 2. Verdenskrig. Foto: Reuter.

Ikke hævn, men retfærdighed!

Nazi-jæger på Internet

LOS ANGELES: Simon Wiesenthal Centret, en international jødisk menneskerettighedsorganisation, opfordrer nu internet-udbydere til at sætte en stopper for nynazistisk propaganda og den strøm af bombeopskrifter, som flyder rundt på nettet. Centret, som i disse dage starter en international kampagne, sender breve til hundreder af firmaer, som skaffer privatkunder adgang til det verdensomspændende computernet. Også universiteter bliver anmodet om ikke at tillade racistisk og anti-semitisk kommunikation. Centret frygter, at ekstremistiske grupper via internettet nu har et langt større potentielt publikum. (AFP)

Sikkert nødvendigt. Alt godt, kan også misbruges. Øjnene skal holdes åbne.

RUNDE DAGE

Ved Minna Dahl,
Sdr. Fasanvej 47, 3 th.,
2000 Frederiksberg, tlf. 31 19 68 06
eller 66 13 80 10

Yrsa Lund, Kløverbakken 2, 8500
Granå. 75 år d. 24. april.

Carl Osvald Hansen, Jeppe
Åkjærsvvej 2, 8799 Horsens. 80 år d.
26. april.

Verner Christensen, Kridthøjvej
23. I sal, 8270 Højbjerg. 80 år d. 29.
april.

Niels Ågård Nedergård, Hybenvej
5, 5560 Årup. 75 år d. 5. maj.

Henning Edvard Momme, Ydums-
vej 20, 8799 Horsens. 75 år d. 6. maj.

Hans Linde Jørgensen, Rørdrum-
vej 10, 5600 Fåborg. (Krigssejler) 75
år d. 21. maj.

Erik Hansen, Markvænget 12, 5700
Svendborg. 75 år d. 4. juni.

En hjertelig tak

for opmærksomheden ved
min 95-års fødselsdag og for
mange års kammeratskab.

Astrid Blumensaadt

Tak

Hjertelig tak til alle, der var
med til at gøre min 65 års fød-
selsdag så festlig.

Tak for gaver, blomster og
breve, og til alle I, der selv
mødte op.

*Mange venlige hilsener
Søs Lærche*

»Pluk« fra det norske fangeblad GRINIPOSTEN. Også i Norge er man pikeret over beskæringen af tildelingerne til restaureringen af Sachsenhausen og Ravensbrück.

Sachsenhausen og Ravensbrück

Vi har tidligere i Grini-Posten om-
talt den beklagelige tilstand når det
gjelder installationer og bygg i
Sachsenhausen og Ravensbrück. Vi
har også pekt på visse enkelte de-
taljer som en uten særlige omkost-
ninger kunne gjøre med for å »he-
ve« leirene. Årlig besøkes disse lei-
rene av flere tusen norske ungdom-
mer på sin reise med »Hvite busser
til Auschwitz«. Siden de fleste
nordmenn satt enten i Sachsenhau-
sen eller Ravensbrück har disse to
steder - i tillegg til utryddelsesleire-
ne Auschwitz og Birkenau - en helt
egen plass for ungdommene.

De kan ikke få det rette udbytte
siden både brakke 38 og 39 ikke er
bygget opp igjen etter brannen for
flere år siden og at appellplassen
heller ikke har den ramme som au-
tomatisk vil gjøre inntrykk.

Men det er flere steder som må
gjøres istand. Tidligere fanger ser
ved besøk at forfallet er stort. Re-
staurering av Station »Z«, hvor mer
enn 50.000 ble enten skutt, hengt
etter gasset ihjel. Taket over krema-
toriet kan rase sammen når som
helst og de gjenværende brakker i
Revier bør også restaureres - bare
for å nevne noe.

Så opplever vi at nettopp i frigjø-
ringsåret får »Stiftung Brandenbur-
gische Gedenkstätten« et drama-
tisk kutt i bevilgningene til dette
arbeid.

Nettopp i dagens situasjon med
truende nynazisme i en rekke land
er nazitidens leirer et enestående
eksempel på hva den umenneskeli-
ge ideologien førte til.

Å holde disse leirene istand for
ettersekten er kanskje det viktigste
bidrag Forbundsrepublikken Tysk-
land kan komme med i vår turbu-
lente etterkrigstid.

Det gjelder ikke bare leirene som
sådan. Viktig er også utbyggingen
av et planlagt utdannings- og kon-
feransesenter i Sachsenhausen i
området hvor SS-forlegningerne lå.
I et slikt senter vil kommende slek-
ter få det nødvendige innblikk
samtidig som leiren ligger der som
et håndfast bevis.

Det er i første rekke en million
DM det er tale om til det mest nød-
vendige restaureringsarbeid og et
senter.

Selv om nordmenn var i mindret-
tall i disse to leirene er Sachsenhau-
sen og Ravensbrück så sentralt
plassert i vår krigshistorie at våre
norske myndigheter bør gjøre klare
forestillinger overfor Forbundsre-
publikken om at Gedenkstätte Ra-
vensbrück må få tilstrekkelige mid-
ler til sitt arbeid. Forbundsrepu-
blikken må være sitt ansvar bevisst,
de mange nasjoner som satt i disse
to leirene synes det må være et beti-
melig krav.

Anna-Lise Clausen, Frihedsfonden, »takker« af

»I anledning af min 60 års fødselsdag, holder jeg åbent hus, mandag den 20. maj 1996 i lokalerne, Æbeløgade 1, 2 sal fra kl. 12.00-15.00.

Samtidig vil jeg benytte lejligheden til at sige farvel, og takke for de mange år jeg har fået lov at arbejde for, og med jer.

Anna-Lise Clausen

NYE BØGER

Englands luftvåben næsten sled sig op

»Skidthøgen«

252 sider. kr. 225,00.

Odense Universitetsforlag.

Det er et fantastisk arbejde, gymnasielektor Henry Pedersen, True ved Mundelstrup og Aarhus, her har præsteret. Endda uden at være historiker af fag. Gennem ti år har han arbejdet på denne bog. Rejst jorden rundt f.eks. Australien, Canada, Irland, Skotland, Tyskland og Danmark. Læst bøger og blade overalt. Talt med slægtninge til de tre mænd, han bygger sin skildring op på. Han takker sin hustru, fordi hun - ligesom han - har brugt alle sine ferier på at følge ham ud i verden. Meget er glemt idag. Mange spor er sandet til. Familier uddøde. Men Henry P. gav aldrig op. Idag står han med de sjældne og fornemme udmærkelser, disse 3 mænd modtog: »Distinguished Flying Medal.« Høj orden for tap- perhed.

Da freden kom, maj 1945, havde England 1 million mand under våben i Royal Air Force. Og der stod 9.200 flydygtige maskiner. Af den ene mill. mand, var 1/5 direkte besætningsmedlemmer, og en anden femtedel var kvinder, sat ind i arbejdet på andre felter. Man lærte af erfaringerne fra 1. verdenskrig. Man sendte ikke straks en masse soldater hjem. Til rodløshed. Arbejdsløshed. Druk. Kriminalitet eller hvad ved jeg. Civildbefolkningen ville helst glemme alt om krigen - og krigerne - så hurtigt som muligt. Af de 125.000 besætningsmedlem-

mer: piloter, telegrafister, navigatører, skytter o.s.v. mistede de 55.000 livet. Dog ikke alle på flyvninger over fjendeland. Eller på vej ud og hjem. Næsten hver 7. blev dræbt under træningsflyvning eller uheld med våben, sprængstoffer eller brændstof. Men altså enorme tab.

Iøvrigt mistede 294 tyske fly pusten over Danmark. Mange gik til omkring Ålborg. Og henved 300 allierede fly gik tabt over Danmark. Alene i 1944 over 100 fly. Hen på krigen kom en del amerikanske fly med. 63 RAF fly og 141 amerikanske fly nødlandede i Sverige. 1160 allierede flyvere er begravet 119 steder her i Danmark. I 1948 bragte USA dog ca. 130 amerikanske nedskudte flyvere hjem til deres eget land. Af de 1160 omkomne flyvere mistede omkring 500 livet over havet. Blev aldrig fundet. Mærkeligt, ude i Vesterhavet reddede danske fiskere 50 flyvere, som bragtes ombord på britiske skibe. Eller blev bragt helt til engelsk havn.

»Skidthøgen«

»Skidthøgen« kalder Henry Pedersen sin bog, der borer dybt i sit emne. Vi hører om en telegrafist, en navigatør og en maskinist. Alle med mange togter bag sig. Og i forskellige enheder. Så det er kun et måske, at de af og til kan have været med i samme store togter hver på deres sted. Det drejer sig om ganske almindelige folk. Af arbejder- og middelklasse. Dem med kostskole, adel eller penge bag sig, de kom ofte ind som piloter. Som officerer. Den engelske hær er hvervet. På kortere eller længere tid. Det kan give problemer. Vi ser det p.t. på Cypren, hvor unge engelske soldater i fritiden drikker og turer rundt, så 3 af dem voldtager en ung dansk rejseguide. England er ikke stolt af disse hvervede med store fritidsproblemer, hvor de kommer hen i verden. Således m.h.t. køns- sygdomme og druk. 8.5.45, fredsdagen. Gjorde man da også nærmest uformel. Ikke for meget druk, slagsmål o.s.v.

Tilbage til vore tre unge, helt anderledes stræbsomme mænd. De vil i RAF, så til lufttjeneste, så i bombe-ekskadrillerne og til sidst i

stifinder-patroljerne. Det farligste af alt. Ærefuldt, ja, men også med store dødstab. »Skidthøgen«, ja, det var under 2. verdenskrig slang for, at de fremmeste i stifinder-flokken fik det særlige stifinderemblem. De skulle mere end ti gange have deltaget i afmærkning af et fjendtligt mål. Med farvede lysbomber, så arbejdet var lettet, når hovedstyrken nåede frem og skulle bombe løs på målene. Storbyerne Berlin og Hamburg, industri- og militærområder. Således brugte man megen kraft på Ruhr-området mange fabrikker.

Udover Berlin- og Hamburg-massakrerne, hvoraf mange togter til Berlin startede delvis over Danmark, inden man tog ruten direkte sydpå, så hjemsøgte man også et sted som Peenemünde hvor V1- og V2-bomberne kom til verden. Længe holdt Tyskland det hemmeligt, men et uheld over Bornholm gjorde, at den danske modstandsbevægelse kunne bringe alle detaljer frem til den engelske efterretningstjeneste.

Invasiønsens tid

Togterne tog, som nævnt, især på stifinderne. Vinteren 1943-44 var blodig. Også med afbrudte ture. Natten til 31. marts 44 mistede RAF over et hundrede tunge bombefly. Et tab på 545 besætningsmedlemmer. Mens 112 andre måtte i tysk fangenskab. Fra april 44 brugte man 50 pct. af togterne til at forberede invasionen i Frankrig. Bl.a. ved at ødelægge baner, kanonstillinger o.m.a. Men altid, så tyskerne ikke kunne regne ud, hvor og hvornår invasionen kom. RAF bombede meget om natten, amerikanerne tog sig mere af dag-togterne. Enkelte rene ulykkesdage. 4. maj skulle et stort panser-træningscenter i Frankrig ødelægges. Hovedstyrken måtte vente på markeringsflyveren, så tyske natjagere nåede at ødelægge 11 pct. af RAFs bombefly.

Men lad os se lidt på telegrafisten/skytten F.A. Braybrook. 17.1.43 skal hans Halifax-fly med i et stort angreb på Berlin. Turens pilot er Jan Brownlie, som Henry P. selv har talt med til sin bog. Turen skal gå over Danmark. Natten før

havde RAF haft et tilsvarende togt. Med beherskede tab, så nu ville ledelsen gentage successen, som mandskabet derimod ikke synes er nogen god ide. Tæt skydække. Alt vel over Danmark. Men næppe passeret Stettin før de to styrbords motorer går amok. Browlie vil til vejrs. Væk fra flakskytset. Men maskinen taber højde. Besætningen vil helst vende om. Piloten styrer mod Danmark.

Man letter flyet for bomberne. Braybrook signalerer hjem, at man er i stor knibe. Piloten drømmer om at nå Sverige. Det interne kommunikationsnet svigter. Han kan ikke kalde Braybrook. Piloten får styr på 3 af motorerne. Ud over Nordsøen. Netop, som man tror, at alle problemerne er løst, skyder skytten fra agtertårnet som en vild. Lysprojektorer fra jorden farer over flyet. Maskingeværkugler flænses i Halifaxens bug - fra for til agter. Benzinen flyder ud. Brænder. Lidt af haleroret brækker og forsvinder. Maskinen går i spin. I 17.000 fods højde. Brownlie råber, alle skal forlade flyet. Da han når gennem flyet, ser han i flyets næse, at Braybrook sidder sammensunket ved sin radio, dræbt af maskingeværkugler. Fra 1000 fods højde kaster Brownlie sig ud. Han kommer fri af det brændende fly. Når sneen på jorden. Når ad en skovvej frem til en skovridergård. Ved landsbyen Sdr. Stenderup ved Kolding. Tre fra flyet dræbt.

I 1971 besøger Braybrooks forældre for sidste gang hans grav i Danmark. På hans gravsten står:

*The stars shine on a faraway grave
of one we loved, but could not save.*

Bare en af skæbnerne. Henry Pedersen har skrevet en sjælden bog. Intet nemt eller overfladisk. Han har vendt hver sten på sin - og flybesætningernes krogede veje. Vi kipper med flaget. Både for hans historieskrivning. Og fordi Churchill havde så modige og opofrende flyvere. Husk, at England de første par år af krigen stod med ryggen mod muren. Og heldigvis havde Hitler tit storhedsvanvid. Ville - som Napoleon - besejre Rusland. Vort held.

Johs. Rasmussen

Spionagens forlægede arm

Jutta Juncker: »Værnepligt«.

85 sider. 150 kr.

Odense Universitetsforlag

Jutta Juncker, født Graae, idag tæt på de 90 år, har skrevet en spændende, men også meget nøgtern bog om store skelsættende begivenheder i den danske modstandskamp. Hun var ofte en nøgleperson i den militære efterretningstjenestes mange alvorlige tildragelser.

Hun holdt mange møder i sit eget hjem, lagde i kulde og mørke alskens beskeder i brænde- og tørvestakke, formidlede store beløb fra den ene organisation til den anden. Bl.a. var hun et af budene hos nationens illegale kassemester, landsretssagfører Per Federspiel. Juttas søster var gift med den fremragende journalist og modstandsmænd Ebbe Munck. Tidligt så hun og slægten, hvordan man i Berlin brugte vold, tvangsfjernelse af prominente jøder osv. Hun hjalp Ebbe Munck, tog handsken op. Vi er i 1939, så 3½ års mangesidet virke herhjemme, derpå 1 år i Stockholm og sluttelig ½ år i London hen på krigen.

Sekretær, lyttepost, budbringer. Tidligt hjalp hun en ung nordmand, som skulle sinke malmtransporterne fra Sverige og Norge til den tyske våbenindustri. Hun hørte alt fra Kjelsens og Lundings advarsler til den danske regering og generalstaben. Hun oplevede hvordan dygtige folk på Bornholm skaffede englænderne de første fotos af det nye tyske terrorvåben, V1-bomberne, konstrueret i Peenemünde. En af dem, hun omgikkes dagligt, var kaptajn V. Gyth. Han var med til at skabe kontakten mellem vor atomspecialist, professor Niels Bohr, og englænderne. Hun oplevede også i sin egen lejlighed en lille »start« på det, som blev til Frihedsrådet, nemlig det første møde mellem Erling Foss, Mogens Fog og Frode Jakobsen.

Ritmester Lunding slap ikke væk i tide, da tyskerne i august 1943 »ryddede op«. Han kom i fængsel i

Berlin og overværede sidst på krigen, hvordan Hitler lod bl.a. sin tidligere spionchef, admiral Canaris, pinefuldt henrette. - De første faldskærmsfolk. Faldskærmen ville ikke udfolde sig, da læge C.J. Bruhn skulle ned ved en sjællandsk skov. Han dræbtes, og radiomanden Mogens Hammer stod nu ene. Uden en eneste kontakt. En anden betydelig faldskærmsmand, Chr. Mich. Rottbøll, født på Børglum i Vendsyssel, fik også en ret kort karriere, inden han blev skudt. Kort før 29.8.43 sprængtes meget af vor flåde i luften, for at tyskerne ikke skulle få den. Ralph Hollingworth (Holly, som vi kaldte ham, da han efter krigen flere gange var på officielle Danmarks-besøg) var i den britiske ambassade op til 9.4.40. Blev siden chef for SOEs aktiviteter mht. støtte til den danske modstand.

Under krigen traf Jutta Graae en af de jyske ledere, Flemming Juncker, der måtte til England, da han var stærkt eftersøgt. 1960 blev de gift. Han idag 92 år. De lever godt i Hadsund. Jutta er beskeden, pukker ikke på sin egen indsats. Men hun kendte sin plads.

Johs. Rasmussen

På vej mod hjemstavnsret

*Den katolske kirke i Danmark under
den tyske besættelse 1940-45*

Af Anders Bjørnvoad

190 sider. Pris kr. 38,00

(genudgivelse)

Odense Universitetsforlag

Den ret summariske gennemgang af forhistorien fra 1849-1938 og videre til Biskop Suhres indsættelse den 3. februar 1939 er en god optakt til en rimelig forståelse af Den katolske Kirkes virke i Danmark under besættelsen.

I afsnittet: »Hvem var de - og hvor mange« fås et god indblik i katolikernes aldersfordeling, børn, erhverv og slægtsnavne.

Sognene er ligeledes glimrende beskrevet, og for ikke katolikker kan det nævnes, at et af sognene

var Færøerne, der var besat af englænderne. Denne besættelse var dog af en helt anden valeur end den vi kendte her.

De katolske skoler, 30 i antal, der underviste ca. 2100 elever, hvoraf halvdelen var katolske børn, er nok mest kendt fra bombningen af Den franske Skole, der - ved en fejltagelse - blev bombet af RAF den 21. marts 1945 med et tab på 100 personer, flest børn. Det er rimeligt at antage, at efter denne store ulykke følte mange danske mindre afstand til Den katolske Kirke.

Det kom ikke som nogen overraskelse, at Den katolske Kirke havde en del hospitaler i Danmark, da navne som Kamelianerklinikken eller Sct. Joseph hospitaler var udbredt, men at det katolske hospitalvæsen udgjorde i 1910 13% af det samlede »væsen« er ikke meget kendt.

Selv om Den katolske Kirke var et samlet hele opstod der dog en splittelse i krigsårene. Der var lidt »mudder« mellem 2 katolske blade, men Katolske Ugeblad gik ved Suhrs hjælp af med sejren og udkom under hele besættelsen under devisen: »Ingen stilling til krigen eller besættelsen«. I 1944 udkom der dog et illegalt hefte: »Kirke i Kamp«.

Den katolske Kirke som kirke var ikke med i modstandsbevægelsen, men såvel kvindelige som mandlige katolikker deltog på lige fod med andre danskere. Først i jøde-transporterne og senere som enkeltpersoner i forskellige grupper, dog skal det også oplyses, at der var rent katolske grupper.

Også katolske gejstelige hjalp modstandsbevægelsen på bedste måde. »Brådne kar« var der dog også her ligesom andre steder.

Efter befrielsen, hvor der var 250.000 tyske flygninge, heriblandt ca. 50.000 katolikker, tog Den katolske Kirke både åndeligt og materielt sammen med Kirketjenesten for flygtninge i Danmark hånd om disse.

På den måde nåede Den katolske Kirke i Danmark ikke sin hjemstavnsret (som den har idag) men det nødvendige stykke af vejen.

Bogen henvender sig imidlertid mest til historisk interesserede personer samt katolikker.

Kaj Christensen

Tog fat allerede 9.4.40

Arne Sejr: *En kamp for frihed 1940-45.*
308 sider. 198 kr.

Hans Reitzels forlag

I Slagelse ærgrede en 17-årig gymnasiast sig over, at et tysk militær-orkester 9.4.40 ved besættelsen stillede sig op på torvet og spillede »Kong Christian« mens folk rådvilde hørte på. Han opfandt »Danskernes 10 bud«, dupliserede dem og spredte det lille oplag i Slagelse og i København. Læste så i København, hvor han og venner startede det illegale blad »Studenternes Efterretningstjeneste«, besættelsens første blad af den slags. Snart med oplag overalt. Og de lokale udgaver fortæller om stikkere, værne-magere o.l.

Arne Sejr er med i arbejdet med jødeflugt, våbentransporter til os fra Sverige, illegale flugtruter og hvad nævnes kan. Han nævner kendte og ukendte hjælpere. F.eks. Johs. Fosmark og søn, Hans, Svend Seehusen med »Hjemmefronten« og snart i Stockholm. Også Karl Bjarnhof. A.P.Møller var flink med bidrag. Via Mogens Staffeldt i »Nordisk Boghandel«. »Tante Guf«, Gorma Haraldsted (siden fru pastor Kroager), er tidligt via en aktivitetshandel, nøgleperson m.h.t. at skaffe nedskudte allierede flyvere væk. Ebbe Munck er en central person i al kommunikation fra sin post i Stockholm. Mellem de unge fra Slagelse er også Erik Ninn-Hansen, viser et foto.

I december 1943 går Arne og flere i en »Gestapofælde« på Nørrebros Runddel. Han såres, men kommer væk og sendes på »ferie« i Sverige en tid. Et dramatisk kapitel er om den dansk-svenske stikker Jane Horney. En tid gift med en nazivenlig svensk journalist i Berlin. Og hun har udenrigsminister von Ribbentrops underskrift i sit pas. Og H.Himmlers navn. I Sverige, juli 44, vil »Flammen« Bent Fauerschou Hviid skyde hende, men Jens Lillelund griber ind. Man natten til 20. januar 1945, et sted på Øresund, tæt ved Hornbæk og Kullen, likvideres hun.

Et tankevækkende kapitel, og tragisk, er listen til sidst over de mange, som gik til i kampen for frihed. Alene fra S.E.

Som Nordahl Greig engang sagde det: »De beste har nok med å dø«...

Johs. Rasmussen

Var der intet hændt?

Erik Thostrup Jacobsen:

»Som om intet var hændt«

Den danske folkekirke under besættelsen.

382 sider. Kun 48 kr.

Bogen fra 1991 nedsat.

I et større projekt »Kirken under besættelsen 1940-45« skrev præsten og forskeren Erik Thostrup Jacobsen denne grundige og vederhæftige bog.

I begyndelsen tog mange besættelsen, som store dele af befolkningen, det hele meget besindigt. Men efterhånden, som tyskernes brutalitet og hårde fremfærd tog til - også i vort land, som Hitler ellers engang havde kaldt sin lille »Kanariefugl«, ja så skærpedes tonen.

Man så, hvad nazismen stod for, jødeforfølgelser, kz-lejre, den hårde kirkekamp i Norge, striden omkring Kaj Munk, der skrev løs eller holdt skarpe foredrag og prædikener, ja alt tog til. Jødeforfølgelserne, også i Danmark, i oktober 43, regeringens tilbagetræden i august 43, tyskernes okkupation 19.9.44 af det danske politi, mordet på Kaj Munk sent på besættelsen, alt kaldte det på protester.

Fra præster, biskopper, menigheder. Grundtvigianer eller Indre Mission, nu følte man, at al anstændighed var sat ud af kraft, nu måtte folket kæmpe - og protestere. Som med det øvrige folk, så vågnede også kirken.

Som der noteres et sted, så blev den fredelige og moderate, grundtvigske biskop over Fyns Stift, Hans Øllgaard (1988-1979) i september 44 medlem af Danmarks Frihedsråd. Jo, kirken kæmpede også sin kamp mod al tyranni, vold og tvang.

Johs. Rasmussen

Churchill-dreng og far til en vis Riskær

»Unoder«

Knud Pedersens erindringer.

Fra Churchillklubben

til Kunstbiblioteket

285 sider. Borgens forlag

Det er en ganske festlig og uuhøjtidelig bog, Knud Pedersen (iøvrigt lige fyldt 70) har skrevet om sit liv. Vi får endnu engang beretning om den legendariske drengeklub af tyskerhad og modstand, som begyndte småt i Odense, men helt foldede sig ud i Aalborg, hvor disse sabotører en tid lang med held gik ud og ind ad Sct. Hans Gades arrest. Siden fulgte så meget andet. Ude i verden så vel som herhjemme.

Vi hører om, hvordan han, inden han helt forlod Aalborg, malede lidt og lavede lidt skulpturer, noget han senere selv tilintetgjorde. Først senere kom han i gang med Kunsthandel og kunststudier i København. Han lærte mange gode kunstnere at kende og startede en dag »Kunstbiblioteket« i den nedlagte Nicolaj kirke i Københavns Centrum. Det blev hans levevej- og med rette hans stolthed.

Og så er der et par ægteskaber. I det første fik han sønnen Klaus Pedersen, som senere tog sin mors navn Riskær og gjorde det hele lidt finere. Klaus drev det som bekendt til medlem af Europa-Parlamentet for Venstre, inden han flere år efter - helt med rette - blev fordrevet igen. Far og søn har aldrig kunnet udstå hinanden. Klaus, ellers god til at prale, skiltes aldrig med at faderen var en rigtig frihedskæmper under besættelsen. Men faderen har også tænkt lidt over problemet. »Somme tider kan et finansielt geni bruge hele sin evne til blot at undgå konkurs. Somme tider til at tjene mange penge. To udtryk for samme evne. Tåbeligt af finansgeniet at bruge sine evne til kun at tjene penge. Det kan han jo. Det må være evnen til at undgå konkurs, der er kriteriet for det rette finansielle geni«. Og så hører man om sønnens lyst til rigdom og luksus. Og at bo nærmest i slotte.

Men Knud Pedersen kan også en historie om, hvordan Den europæiske Filmhøjskole blev stiftet hos Knud Pedersen, nemlig i hans kunstatelier ved Christianhavns kanal. Senere hører man bl.a. om, hvordan AIDS opstår. Eller rettere, hvordan man opdagede, at denne kønssygdom også var nået til Danmark. Jo, man kommer vidt omkring med Knud Pedersen

Johs. Rasmussen

Sådan gik det til i Esbjerg

Else-Marie Poulsen og

Niels Wirum Olesen:

»Esbjerg besat og befriet«

36 sider. Udgiven af Esbjerg byhistoriske arkiv.

Som det sikkert har været tilfældet i en række større danske byer, så har kompetente folk, unge historikere sammen med en række håndfaste folk fra dengang, det altsammen skete, altså i 1940-45, skrevet små fine bøger om det.

Her har vi en bog, lige til at indlægge i skoleundervisningen. Kort, klart, kontant. Med mange gode samtidsbilleder.

Selv om freden kom, så ophørte befolkningens rationeringer ikke. Det varede årevis, før man igen kunne få alt, hvad man ønskede sig. Appelsiner, godt klædestof og så meget andet.

Og tænk på alle minerne. Vi hører om det i øjeblikket. En kæmpe mine fundet ved en af bropillerne på den ny Storebæltsbro. Og en anden i Øresund. Og 7.6.45 kunne bladet »Vestkysten« berette:

5000 miner eksploderet i Esbjerg. 4 mennesker dræbt, nemlig 3 danske arbejdere og en tysk soldat.

Den danske regering havde sat tyske soldater til ved Vestkysten at fjerne en bunke miner. Med instruktion og fornuft, så der sjældent skete tab af menneskeliv. Men, altså alligevel...

Johs. Rasmussen

Blandt de første ved fronten...

Henrik Lundbak:

Fra provokation til modstandskamp.

176 sider. 158 kr.

Frihedsmussets

Venners Forlags Fond

Det er en god og grundig bog, den 42-årige museumsinspektør ved Frihedsmuseet, cand. mag. Henrik Lundbak her har skrevet om partiet Dansk Samlings vej 1941-45. Udgået fra historikeren Vilh. la Cours enestående foredrag og pjecer fra krigens begyndelse - og fra parti-stifteren og filosofen Arne Sørensens tidskrift »Det 3. standpunkt«. Straks besættelsen begyndte, sadlede man om. Til det rent nationale og modstandsrettede mod tyskerne. I dagen lige efter 9.4.40, holdt inderkredsen i partiet en række vigtige møder. Man valgte længst muligt at bevare det ydre skin, prøvede at optræde som et legalt, offentligt parti, mens undergrunden samtidig virkede helt professionelt mod tyskerne.

Efterhånden fik Arne Sørensen startet »Niels Jydes Breve« og fik sat det store net af tillidsmænd i omdrejninger landet over. Her blev dannet gruppe efter gruppe i byerne ud over Danmarkskortet. Man tog også kontakter til kommunisterne og andre kredse. Men ved valget i marts 43, gik D.S. helt sine egne veje. Stærkt vendt mod de gamle partiers forbrødring og lidt logren for dr. Werner Best. D.S. fik valgt tre mand ind i Folketinget, nemlig højskoleforstander Robert Stærmose, Støvring højskole ved Aalborg, lektor Paul Holt, Aarhus og civilingeniør Ove Hoff og A.S. selv. Nej, Paul Holt kom først i Folketinget senere.

Som sagt, et stort stof, der er gennemgået. Blandt de mange beretninger et 2-binds værk fra 1982-83 af A.S. ven, Erik Halvorsen: »Et moderne menneske«. Mange implicerede kunne nævnes. F.eks. Erling Mortensen fra Vejle, præsten Harald Sandbæk, Fl. Juncker, ingeniør Carl Alfred Nielsen, som arbejdede på Radiohusets opbygning i Kø-

benhavn. Han var med i bladet »Fri Presse«, mens jeg en tid var redaktør, til jeg startede mit eget blad. »Dybbøl-Posten«, som uanset navnet kom fra Vanløse i København. Og bladet, der aldrig blev stort i oplag, startede som det første illegale blad i Danmark kravet om, at Sydslesvig efter krigen skulle være dansk igen. Helt på linje med A.S., Stærmose og la Cour. »Carl«, som ligger i Ryvangen, blev dræbt af Gestapo 27.1.45. Han var da civil leder af Afsnit 6 i København. Jeg husker min skolekammerat Arne Sørensen (ligesom partistifteren, samme navn) ja, han hed også Niels. Han kom hjem som soldat i Brigaden efter krigen. Fra den første hårde modstand må erindres bankassistent Niels Erik Vangsted, som natten til 18.8.43 modtog våben fra luften ved Madum Sø tæt på Rold skov. Da faldskærmsmanden Chr. Mich. Rottbøll kom til Danmark som en af de første, henvendte han sig straks til Stærmose i Støvring. Rottbølls levetid som faldskærmsmand blev kort, inden han blev dræbt. En sjov og nyttig ting, A.S. startede, var »Frivillig Dansk arbejdstjeneste«. Jeg brugte i 1941 selv min sommerferie på kratrydning ved Felsted Mølle ved Åbenrå. Jeg husker dagen jeg ankom på cykel fra København. En søndag eftermiddag. En student, også lige kommet, tændte for sin radio 22.6.41: Hitler er lige gået ind i Rusland!

Jeg havde det sidste par år af A.S.s levetid flere lange samtaler med ham, både i Vejle og i den gamle amtsgård i Haderslev, hvor han havde indrettet sit institut for fremtidsforskning. Han sagde bl.a. til mig: - Jeg skriver aldrig mine erindringer. Men en bog om, hvor meget mange folkeslag har lidt de sidste 100 år. - Den bog fik han aldrig færdig. Han var rar og flink. Men desværre en uhjælpelig kæderyg. Han havde trængt til et regulært rygeforbud. Så slemt var det.

Et ejendommeligt, rigt begavet menneske, som kendte sin plads, da ulykkerne væltede ned over Danmark.

Johs. Rasmussen

En skuffende befrielse

Frants Gertsen: »Åh, det var så lidt«. Besættelsestidens erindringer fra Esbjerg.

120 sider. 148 kr.

Smuk trykt og illustreret.

Byhistorisk Arkiv, Esbjerg

Omkring årsskiftet 1945-46 forslog sekretær Frans Gertsen, Aarhus, som var byleder i Esbjerg 1944-45, bystyret i Esbjerg, at man lavede en lille bog om bystyret og besættelsen i Esbjerg 1940-45. I foråret 1995 tog Byhistorisk Arkiv i Esbjerg, som er meget aktiv, ideen op. Og fik Gertsen, som nu er hjemmehørende i Odense, til at skrive den her foreliggende bog.

En besk skildring sine steder. Levende og spændende. Frants Gertsen slutter sin bog: »I denne nat står de døde frihedskæmpere op af deres grave for at vandre mod skyggernes dal. Imod dem kommer en hærske af mænd på vej tilbage til deres magtpositioner. Politikere, industrifolk, grever, baroner og andet godtfolk. Ud for de døde frihedskæmpere bøjer de sig i servil ydmyghed: »Tak for jeres dåd.« Frihedskæmperne smiler overbærende tilbage: »Åh, det var så lidt«.

Midt i april 1940 blev alle Jydske Divisions styrker i Sønderjylland hjemsendt. Med undtagelse af 40 mand, nemlig 2. regiments depotkompagni. Vi hører om det specielle sønderjyske sind: kamp, dannebrogssflag, tro og vilje. Kun Dansk Samling (Arne Sørensen, Vilh. La Cour m.fl.) gik mod samlingsregeringen og en lunken dansk optræden overfor de tyske besættede. Vi aner starten af en så effektiv og berømt modstandsorganisation som »Holger Danske«. I starten algang og alsang.

1. november 1940 er Gertsen hjemme i Odense. Han, den gamle kommunist-dreng, beundrer de 550 spaniensfrivillige her fra Danmark. Hjemme igen efteråret 1938, nogle sårede. Gertsen, kendt agitator i sin hjemby, anholdes 22.6.41, indsættes i Horserød som så mange andre kommunister. Men løslades i

juni 1942. Så igang med illegale blade. Vi har ny bølge mod kommunisterne, også mod Frit Danmark-folk og de Spaniensfrivillige. I Odense knager det i partiet, Holger Viveke, den senere folketingsmand, er en streng herre.

Januar 1943 til folkestrejken august samme år er der 75 store og små sabotager i Esbjerg og omegn. Nogle af lederne anholdes, andre efterlyses. F.eks. mod en dusør på 25.000 kr., et enormt beløb, målt med vor tids forhold. Vi er kommet forbi starten på det mærkelige samarbejde Aksel Larsen - Christmas Møller, som betyder så meget. For illegale blade (især »Frit Danmark«) og sabotagen. I Esbjerg blev den lokale udgave af Frit Danmark (og landsudgaven også) - en tid trykt af 3 lokale kriminalbetjente. Hos Rommel og Hitler spøges noget, de kalder »Vestvolden«, som altså i høj grad indbefatter Esbjerg og hele vor Vestkyst. Vi ser de store strejker brede sig i Odense, Aalborg, Esbjerg, Randers, København osv.

Gertsen blev på et vist tidspunkt kaldt til Esbjerg. Som redaktør af det illegale blad »Vestjyden« fordi så mange blev arresteret eller måtte forsvinde fra egnen. Vi erfarer om »Ringene«, startet af Frode Jacobsen, kaptajn Højland Christensen (skuffet over Den lille Generalstab, nogle endda tidligere medlemmer, hos Frits Clausen) og Svend Hoffmann, dengang bankmand i Åbenrå, nu i København, og nu formand for Skamlingsbanke-frihedskæmperne med de alt for store sønderjyske tab.

Han er med i så mange ting, udstår mange farer, denne Gertsen. Og træffer så mange kendte og ukendte, men i hvert fald interessante mennesker. 16.3.45 anholdes han på gaden i Esbjerg. Han får tortur på Staldgården i Kolding hos Gestapo. 5.5.45 atter fri. Fri, tilbage til Esbjerg. Træffer sin svigerfamilie. Og snart efter civil. Nu i Aarhus.

Johs Rasmussen

Generalforsamling

Tirsdag d. 6/2 afholdt Sydøstjydske afd. den årlige generalforsamling i vore hyggelige lokaler i Vendersgade. Jeje startede med at byde velkommen til de 30 fremmødte kammerater og udtalte mindeord over de kammerater, der var gået væk i det forløbne år. Derefter blev der taget hul på de medbragte madpakker, hvortil Niels spenderede en snaps og en øl/vand. Jeje gik derefter over til det mere alvorlige, bad om valg af dirigent. Det blev Kaj, der forstod at holde styr på det. Jeje aflagde en fyldig beretning af årets hændelser, hvorefter Niels gennemgik regnskabet, hvortil der intet var at sige, det var revideret og fundet rigtig af Agnes og Grethe. Næste punkt var valg, men det gik hurtigt, Jeje, Alberg, Børge, Valdemar og Karna sagde alle ja til genvalg, det samme gjorde som revisor også Grethe. Til eventuelt var der ikke kommet noget, så Kaj sluttede med at takke for god ro og orden. Mens kaffen blev drukket gik snakken lystigt, til Jeje kl. 17 sagde tak for en god eftermiddag og kom godt hjem.

Lilly Staub, sekretær

Fynbo får spansk æresborgerskab

87-årige Svend Christiansen, Nyborg kom den 25. januar 1996 med på listen over tidligere spaniensfrivillige, som blev udnævnt til Æresborger.

Der er 21 danskere som nu i forbindelse med 60-året for den spanske Borgerkrigs begyndelse, er blevet hædret. Sent, ja, men altid bedre sent end aldrig.

Efterlysning

Bladene PIGTRAAD fra 1945-46-47-48 og 49 samt bladene PIGTRAAD-GESTAPOFANGEN fra 1986-87 og 88 har man ikke i Mindelunden, Ryvangen på Tuborgvej.

Hvis der er kammerater der »ligger« inde med disse eksemplarer, og gerne vil donere disse, kontakt da venligst kontoret på tlf. 31 62 14 67 eller 36 70 51 46.

Grunden har svigtet

Grunden har svigtet for dem, der stod
og galede paa den lyse
Højde af Sejre og Overmod,
mandig Harme og andres Blod
og Jernkors med Egegemyse.

Snart er det store Nummer endt,
de mange smaa Kejsere vakler.
Taalmodens evige Fundament,
Folket, er snart mere grundigt brændt
end Jødernes Tabernakler.

Vi, der besattes med Fynd og Klem
for senere Nazificering,
mærker en stigende Iver hos dem,
der ikke kan længes saa meget hjem
til den himmelvendte Regering.

Gangene myldrer med travle Mænd,
og Arrestationerne stiger -
ud fra Forhør, til Forhør igen!
Tid har de nok af, til alt andet end
de forskellige tyske Riger.

Flere Fanger. En mer brutal
Behandling af dem, de henter.
Saarede slog de. Og raabte: Tal!
Saa gik han til i en Pøl af Kval
og blodige Instrumenter.

Du, der var stædig og ren i Troen,
fik de specielle Glæder
at redde en Mand fra en rigtig Nation
fra at miste en rigelig Smørration
og sidde paa udsatte Steder.

Hænderne knustes, fordi en Soldat
med blege og tørre Hænder
skal vise Hr. Himmler et Resultat,
saa han kan beholde sin Stol i en Stat,
hvor Husene ikke brænder.

Men allevegne slaar Ilden frem.
Nu svider den deres Fødder!
- Nyd jeres Krig. Jeres Fred blir slem.
Ilden skal ta' jer. Skal ramme dem,
der slog, for at frelse et lille Behag,
Livet itu med et Knojernsslag.

Morten Nielsen

05822 ARC 1131 000
BERNADOTTEGÅRDEN I ROSKILDE
H H KOCHS VEJ 4
HIMMELEV
4000 ROSKILDE

MODTAGET
29 MRS. 1996

ADRESSELISTE

BUCHENWALD-KLUBBEN

Fmd.: Hans Andersen, Sløssvej 19, 4894 Øster Ulslev 53 86 55 59.
Kass.: Ernst Steen, Vendersgade 6, 1363 København K 33 12 85 95.
Sommer: Møststien 6, Vester Lyng, 4500 Nykøbing S. 53 41 01 20.
Odense: Jørgen Hedegaard Larsen, Højvænget 2, 5230 Odense M. tlf. 66 11 33 85.
Århus: Fmd.: Knud Andreasen, Stenbjerg Kirkevej 6, 7752 Snedsted. 97 93 83 11.
Aalborg: Fmd.: Chresten Stendahl, Rinddalen 33, 9550 Mariager, tlf. 98 54 14 26.
Kass.: Henry Jensen, Østerled 44, 9370 Hals, tlf. 98 25 18 56.

DACHAU-KLUBBEN

Fmd.: John Nielsen, Margrethevej 28, Ejby, 4070 Kirke Hyllinge. 42 40 50 87.
Kass.: Ernst Nielsen, Strandagervej 9, Munckerup, 3250 Gilleleje. Giro 6 45 87 18. tlf. 49 71 86 59.

ALLIEREDE KRIGSSEJLERES VETERANFORENING

Fmd.: Verner Nielsen, Fjordvænget 9, 4220 Korsør. tlf. 53 57 08 44.

KRIGSSEJLERGRUPPEN 1939-1945

Bent Ørberg og Bjørg Vitnes, Torvegade 64, 3. & 4. sal tv. 1400 København K. Tlf. 32 95 22 06 / 32 95 55 04.

LANDSFORENINGEN

ERHVERVSHÆMMEDE FRA FRIHEDSKAMPEN

Fmd.: Bernth Johannesson, Johs. V. Jensens allé 48, 4.tv., 2000 Frederiksberg. 31 16 32 84.
Kass.: Knud Poulsen, Julsøvej 380, 8240 Ris-skov, tlf. 86 17 20 48.
Giro 5 43 27 23.

Omegnsafdelingen:

Fmd.: Kurt Jakobsen, Dyrehavegårdsvej 15, 2800 Lyngby, tlf. 45 88 17 21.
Kontoret: Kongevejen 252, 3.sal, 2830 Virum. 45 85 58 98. Giro 8 81 17 88. Kontortid for sociale sager: Tirsdag 10-12. Sommerferie: 3/6-31/8.

Esbjerg afd.: Fmd.: Marius Jensen, Jagtvænget 22, Hjerting, 6710 Esbjerg V. Tlf. 75 11 64 18.

Kontor: Gammel Fritidscenter, Grønnevangsvej (ved Østerbycentret), 6700 Esbjerg. Åbent hver onsdag kl. 14-17.

Sydøstjysk afd.: Fmd.: Jens Jac. Jensen, Frederik den III vej 3, st, 7000 Fredericia. Tlf. 75 92 54 57.

Kontor: Vendersgade 28, tlf. 75 93 29 73, åbent tirsdag 14-16.

Kolding: Kontor: Staldgården. Åbent torsdag kl. 14-16. 75 53 18 84.

Odense afd.:

Fmd.: Alice Kofoed, Ølstedgårdsvænget 6, 5230 Odense M., 66 15 89 99.

Kass.: Alfred Andersen, Bregnevej 7, 5220 Odense SØ, tlf. 66 11 58 69.

Sydfyns afd.: Fmd. og konsulent: Hjarne Ditlevsen, Løkketoften 15, 5700 Svendborg. Kontor: tlf. 62 20 15 52 (bedst kl. 08.00-11.00).

Sjællands afd.: Fmd.: Mogens Henrik Nielsen, Nystedvej 14, Veddelev, 4000 Roskilde. 46 75 77 13.

Kass. Villy Jensen, Lindevej 12, 3200 Helsingør. 48 79 45 91.

Aalborg afd.: Fmd: Børge Dahl, Herskindsgade 9, 9000 Aalborg, 98 12 84 92.

Kontor v/ Børge Jensen, Sofiendalsvej 80, 9200 Aalborg SV, tlf. 98 18 58 18. Åbent torsdage 12-17. Åbent for kammeratligt samvær torsdag 14-17.

Århus afd.: Fmd. Wilfred Thomsen, V. Stuckenbergsvej 25 st, 8210 Aarhus V, tlf. 86 10 41 25.

Kass. Carlo Hansen, Randersvej 518, 8380 Trige, Tlf. 86 23 17 35.

Centrets adresse: Skovvangsvej 220, 8200 Århus N. 86 16 91 18 i åbningstiden: Tirsdag og torsdag kl. 10-12.

LANDSFORENINGEN

GESTAPOFANGERNE

Fmd.: J.E. Finderup, Bernadotteparken 57, 4000 Roskilde, tlf. 46 35 39 11.

Kass.: Else Bentzen, Nørre Boulevard 62, 8900 Randers, tlf. 86 42 69 61, Giro 207 13 04.

Randers afd.: Fmd.: Frode Greve Rasmussen, Lyngdalvej 18, 8500 Grenå. 86 30 90 76.

Kass.: Ejnar Hulten, Møllevej 69, Hornbæk, 8900 Randers. 86 41 81 81.

Sjællands afd.: Fmd.: Børge Olesen, Bernadotteparken 4, Himmelev, 4000 Roskilde, 42 36 15 22.

Kst. Kass.: Jytte Gajhede, Vejlands Allé 95, 2300 København S, 31 58 16 55.

Giro 170 30 72.

Århus afd.: Fmd. Edith Johansen, Sandkåsvej 2, 8210 Aarhus V, tlf. 86 15 73 15.

Kass.: Henning de Place, Jordbrovej 23, 8200 Århus N, 86 10 17 41, giro 1 27 64 92.

FORENINGEN AF GESTAPO-FANGER FRA BESÆTTELSEN

Fmd.: Solveig Skjøtt, Dalsø Park 128, 3500 Lille Værlose. 42 48 56 74.

Kass.: Salle Fischermann, Toftekærsvvej 28 C, 2820 Gentofte. 31 65 89 90.

HANNOVER-STÖCKEN

Fmd.: Peter Møller Madsen, Sjøaler Boulevard 12, 2.tv., 2450 Kbh. SV. 31 16 60 98.

Kass.: Carl Adolf Sørensen, Egernevej 24, 8270 Højbjerg. 86 27 23 47.

HORSERØD

Fmd.: Villy Karlsson, Toftekærsvvej 116, 2860 Søborg. 39 69 86 62.

Kass.: Gertrud Stjernholm Nielsen, Ved Bellahøj 23 B, 7. sal. 2700 Brønshøj.

NEUENGAMME-FORENINGEN

Fmd.: Helge Hansen, Hovedgaden 38, 4350 Ugerløse, tlf. 53 48 80 09.

Kass.: Søster Lærche, Immerkær 25, 2.tv., 2650 Hvidovre. 36 75 58 03.

RAVENSBRÜCK-GRUPPEN

Astrid Blumensaadt, Carlsgade 5, 5000 Odense C. 66 12 79 08.

SACHSENHAUSEN-FORENINGEN

Fmd.: Peder Søgård, Amerikavej, 7.4. th., 1756 København V. tlf. 31 23 02 14, 55 44 10 32 eller fax. 31 23 02 14 eller 54 44 10 32.

Kass.: Emmy Eskildsen, Nansensgade 22, 5000 Odense C. 66 11 92 52.

Odense: Evald Lægteskov, Granparken 128, 5240 Odense NØ. 66 10 24 15.

STUTTHOF-FORENINGEN

Fmd.: Helge Kierulff, Kidhøj 10, 2880 Bagsværd. 44 98 11 77.

Kass.: Hertha Berthelsen, Landlystvej 72, 2650 Hvidovre. 36 75 97 13.

THERESIENSTADT-FORENINGEN

Fmd.: Birgit Krasnik Fischermann, Gl. Vartovvej 29'2 tv., 2900 Hellerup, tlf. 39 62 83 55.

Kass.: Heinz E. Hess, Elverhøjen 1,C, 2730 Herlev. 44 94 44 41.

FRIHEDSFONDENS

POSTADRESSE ER:

Æbeløgade 1, 2. sal, 2100 København Ø. Telefon 39 27 35 00. Åbent tirsdag, onsdag og torsdag kl. 10-15.

FERIEMULIGHEDER:

Anholt: Ejers af De Erhvervshæmmede. 12 senge. Adresse: 4. Maj-huset, 8582 Anholt by. Henv. til S.E.F. Skovvangsvej 220, 8200 Århus N. Telefon 86 16 91 18, i kontortiden eller Knud Poulsen, Julsøvej 380. 8240 Ris-skov, Tlf. 86 17 20 48. Ansøgning om ophold i højsæsonen skriftligt senest den 1. februar.
Kegnæs: Ejers af Kammeraternes Hjælpefond. Se bladets side 2.

»Nors Hovedgård«: Selvejende institution. 12 senge. Adresse: Hindingvej 38, Nors, 7700 Thisted. Henv.: Alex Bindeballe, 97 98 11 95.

Smidstruphytten: Ejers af Foreningen af Gestapofanger fra Besættelsen. 4 senge. Henv. til: Solveig Skjøtt, Dalsø Park 128, 3500 Lille Værlose. 42 48 56 74.